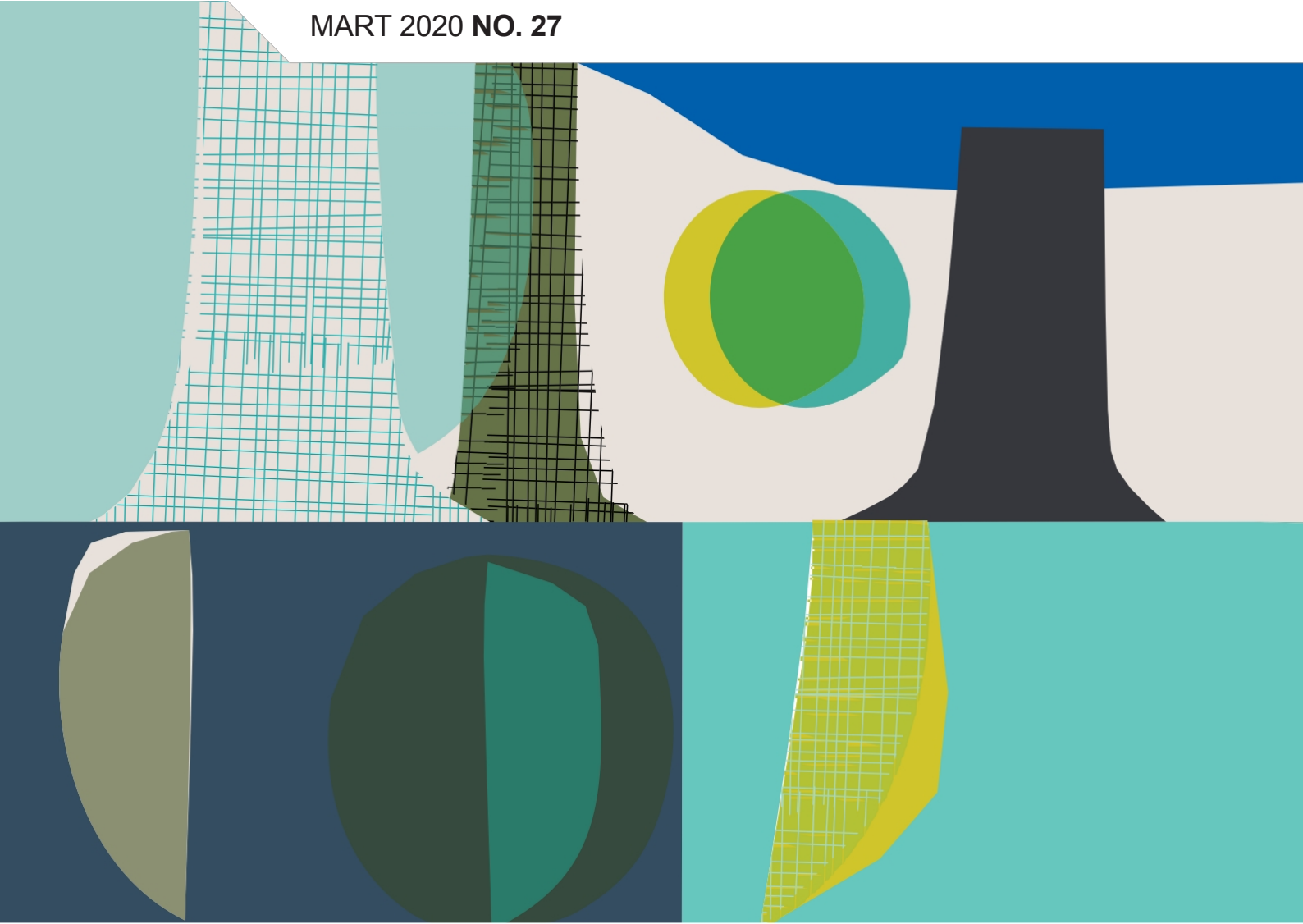

Batı Afrika Gazeteleri

Sahel'de kadınlar ve iklim değişikliği

MART 2020 NO. 27

SAHEL'DE KADINLAR VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

Bu çalışma Chesney McOmber tarafından
hazırlanmıştır.

Yardımcı Öğretim Görevlisi, Florida Üniversitesi

BATİ AFRIKA GAZETELERİ

Batı Afrika Makaleleri, Afrika'nın sosyo-ekonomik, siyasi ve güvenlik dinamiklerini bölgesel ve çok disiplinli bir perspektiften incelemektedir. Gelecekteki politikaları şekillendirecek değişiklikleri daha iyi tahmin etmek için tartışmayı teşvik etmeyi ve bilgi toplamayı amaçlamaktadırlar. Seri, uzmanlar, kalkınma uygulayıcıları, karar vericiler ve bilgilendirilmiş halktan oluşan geniş bir kitle için tasarlanmıştır. Bildiriler İngilizce ve/veya Fransızca olarak sunulmakta olup, özetler her iki dilde de mevcuttur. Sahel ve Batı Afrika Kulübü (SWAC) tarafından Batı Afrika sorunlarını vurgulamak ve teşvik etmek amacıyla başlatılan bu çalışma, Sekreteryası, Üyeler ve ortaklar, diğer OECD birimleri, ilgili uluslararası kuruluşlar, ilgili uzmanlar ve araştırmacılar tarafından hazırlanmaktadır.

Lütfen bu yayını şu şekilde alıntılaysın:

McOmber, C. (2020), "Women and Climate Change in the Sahel", West African Papers, No. 27, OECD Publishing, Paris.

<https://doi.org/10.1787/e31c77ad-en>.

Yazar iletişimi: cmcomber@ufi.edu

Batı Afrika Makaleleri

ISSN 2414-2026

Bu çalışma OECD Genel Sekreteri'nin sorumluluğu altında yayımlanmıştır. Burada ifade edilen görüşler ve kullanılan argümanlar OECD üyesi ülkelerin resmi görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

Bu belgenin yanı sıra burada yer alan herhangi bir veri ve harita, herhangi bir statüsüne veya egemenliğine, uluslararası sınırların ve sınırların sınırlandırılmasına ve herhangi bir bölgenin, şehrin veya alanın adına hake getirmez.

Laurent Bossard, Direktör, Sahel ve Batı Afrika Kulübü Sekreteryası (SWAC/OECD) tarafından yayınlanmak üzere yetkilendirilmiştir.

Fotoğraf kredileri: Kapak© Delphine Chedru

© OECD 2020

Bu çalışmanın kullanımı, ister dijital ister basılı olsun, <http://www.oecd.org/termsandconditions> adresinde bulunan Hüküm ve Koşullara tabidir.

Özet

Bu makalenin amacı, Sahel'de iklim değişikliğinin cinsiyete dayalı etkilerini araştırmaktır. Özellikle, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin iklim değişikliğiyle ilgili kırılganlık ve dayanıklılık çabalarını anlamada kritik bir faktör olduğu yolları araştırmaktadır. Mevcut iklim krizinin Sahel'deki geçim kaynaklarını belirgin şekillerde etkilediğini göstermektedir. Geçimlik tarıma ve çobanlığa dayalı geçim kaynaklarına büyük ölçüde bağımlı olan bölgede, iklim değişkenliği ve çevresel bozulma bu tür geçim kaynaklarının sürdürülmesini zorlaştırmış ve bunun etkileri sosyal ve ekonomik sistemler üzerinde geniş kapsamlı etkilere yol açmıştır. Sonuç olarak, Sahel'in karşı karşıya olduğu ekolojik zorluklar göç, geçim kaynaklarına uyum, sosyal huzursuzluk ve siyasi istikrarsızlığı beraberinde getirmektedir. Gelecekteki iklim olaylarına yanıt verecek ve bunlara hazırlanacak kaynaklara sahip olanlar, iklim krizinin üstesinden gelmek için daha donanımlıdır. Ne yazık ki, bu kaynaklar hane halkı, topluluk ve devlet düzeylerinde nadiren eşit olarak dağıtılmaktadır. Özellikle Sahel'deki toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri, devletler ve küresel kurumlar risk altındaki nüfusları desteklemek için müdahalelerde bulunurken uyum ve dayanıklılık stratejileri için çok gerçek bir zorluk oluşturmaktadır. Çalışma daha sonra kalkınma ve devlet kurumlarının iklim direnci politikası yoluyla toplumsal cinsiyet eşitsizliğini gidermek için neler yaptığını ve bu çabaların nerede yetersiz kaldığını araştırmaktadır. Çalışma, Sahel'deki saha araştırmasına dayanarak toplumsal cinsiyet eşitliği ve iklim direnci fırsatlarını iyileştirmek için bazı stratejilerle son bulmaktadır.

Anahtar kelimeler: toplumsal cinsiyet, kadınlar, iklim değişikliği, Sahel, Batı Afrika

JEL sınıflandırması: Q54, J16, O55

Yazar hakkında

Dr. McOmber Florida Üniversitesi'nde yardımcı öğretim görevlisidir. Araştırmaları, iklim değişikliği bağlamında cinsiyete dayalı demografik değişim politikalarını ve Küresel Güney'deki dayanıklılık oluşturma çabalarını incelemektedir. Kenya ve Fas'ta Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınma konularına odaklanan kapsamlı bir saha araştırması yürütmüştür. E-posta: cmcomber@ufi.edu

Okuyuculara not

Bu Not, SWAC/OECD ile Florida Üniversitesi Sahel Araştırma Grubu arasındaki ortaklığın bir parçası olarak yayımlanmıştır. Bu işbirliğinin 1) Sahel ve Batı Afrika bölgesindeki değişikliklerin daha iyi öngörülmesine yardımcı olabilecek sürdürülebilir kalkınma için araştırma ve politikalar arasındaki bağları güçlendirmek. 2) Sahel Araştırma Grubu ağı aracılığıyla Afrikalı araştırmacılar ve araştırma merkezleriyle bağlantıları güçlendirerek Batı Afrika uzmanlığını teşvik etmek.

Sahel ve Batı Afrika Kulübü

Sahel ve Batı Afrika Kulübü (SWAC) bağımsız, uluslararası bir platformdur. Sekretaryası Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı'nda (OECD) bulunmaktadır.

Misyonu, Sahel ve Batı Afrika'daki insanların ekonomik ve sosyal refahını artıracak bölgesel politikaları teşvik etmektir. Hedefleri, gıda ve beslenme güvenliğinin bölgesel yönetişimini geliştirmek ve bölgede devam eden dönüşümlerin ve bunların politika sonuçlarının daha iyi anlaşılmasını sağlamaktır. SWAC Üyeleri ve ortakları Avusturya, Belçika, Kanada, CILSS, ECOWAS Komisyonu, Avrupa Komisyonu, Fransa, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, İsviçre, UEMOA Komisyonu ve Amerika Birleşik Devletleri'dir. SWAC ayrıca Florida Üniversitesi (Sahel Araştırma Grubu) ile bir mutabakat zaptına sahiptir.

Daha fazla bilgi için:

www.oecd.org/swac

İçindekiler tablosu

YÖNETİCİ ÖZETİ	6
GİRİŞ	8
SAHEL'DE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN EKOLOJİK ETKİLERİ	10
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN ETKİLERİNİ TOPLUMSAL CİNSİYET MERCEĞİNDEN ANLAMAK	12
Doğal kaynaklar	12
Arazi	13
Fiziksel sermaye	14
İnsan sermayesi	15
TOPLUMSAL CİNSİYET, SOSYAL İSTİKRARSIZLIK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAĞLANTISI	17
Toplumsal cinsiyet ve geçim kaynakları	17
Toplumsal cinsiyet ve göç	21
Toplumsal cinsiyet ve siyasi istikrarsızlık	22
TOPLUMSAL CİNSİYETİ DÖNÜŞTÜRÜCÜ BİR YAKLAŞIMA DOĞRU	24
Dönüşüm yoluyla dayanıklılık	24
Dayanıklılık inşasına toplumsal cinsiyet temelli bir yaklaşım	25
İklim Değişikliği, Tarım ve Gıda Güvenliği (CCAFS) projesi	26
İklim Aşırılıklarına Karşı Dayanıklılık ve Adaptasyon Oluşturma ve Afetler (BRACED) projesi	27
POLİTİKA ÖNERİLERİ	29
REFERANSLAR	31
Kutu	
Kutu 1 Kadın çobanlar	18
Rakamlar	
Şekil 1 Okuryazarlık oranı için Cinsiyet Eşitliği Endeksi 25-64 yaş arası nüfus, 1975-2020	16
Şekil 2 Tarımsal arazi sahibi ve işçi olarak kadınların payı	20
Harita	
Harita 1 Sosyal Kurumlar ve Toplumsal Cinsiyet Endeksi (SIGI) Batı Afrika ülkeleri için sıralama	9

Yönetici özeti

Yarı kurak tarım sistemi ve tarım ile olan yüksek ekonomik bağımlılığı nedeniyle Sahel, iklim değişkenliğine karşı özellikle savunmasızdır. Göç, siyasi istikrarsızlık ve gıda güvensizliği gibi sosyal ve siyasi faktörler, bölge üzerinde iklim değişikliği nedeniyle yoğunlaşabilecek temel stres unsurlarıdır. İklim değişikliğinin tehditlerine en açık olanlar arasında gençler, yaşlılar, engelliler ve kadınlar gibi sosyal olarak marjinalleştirilmiş gruplar yer almaktadır.

Bu makale, iklim değişikliğinin cinsiyete dayalı etkilerini ve kalkınma kurumlarının Batı Afrika Sahel'de bu riski azaltmak için çalıştıkları bazı yolları araştırmaktadır. Literatür taraması, Sahel bölgesindeki kadınların varlıklara eşitsiz erişiminin, gelecekteki iklim olaylarından kurtulmak ve bu olayları planlamak için gerekli kaynak türlerine yatırım yapmalarının önünde engeller oluşturduğunu göstermektedir. Bu engeller genellikle hem hane içinde hem de topluluk düzeyinde toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini sürdüren yapısal ve normatif kısıtlamaların sonucudur. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sadece semptomlarını tedavi etmek yerine, bu kısıtlayıcı engelleri temelinde ele almak, Sahel'de iklim direncini inşa etme süreci için kritik önem taşımaktadır.

Bu makale, güçlü dirençli sistemler inşa etmek için, şu anda varlıklara ve kaynaklara eşit erişimi engellemeye çalışan sosyal yapıların ve normların dönüştürülmesinin çok önemli olduğunu savunmaktadır. Toplumsal cinsiyeti dönüştürücü bir yaklaşımı savunan makale, Sahel'de dayanıklılık inşa etmek için kadınların iklim bilgisine erişimini iyileştirmeyi amaçlayan iki kalkınma projesini incelemektedir. İlk olarak, Senegal merkezli İklim Değişikliği, Tarım ve Gıda Güvenliği (CCAFS) kalkınma projelerinden iki vaka çalışmasının gözlemleri sunulmaktadır. İkinci gözlem ise Burkina Faso'daki İklim Aşırılıkları ve Afetlere Karşı Dayanıklılık ve Adaptasyon Oluşturma (BRACED) konsorsiyumu bünyesindeki bir kalkınma projesinden. Vaka çalışmaları, iklim hizmetleri kapsamında toplumsal cinsiyet programlamasını uygularken karşılaşılan bazı zorlukları değerlendirmekte ve toplumsal cinsiyeti dönüştürücü bir yaklaşımla çabaların nasıl geliştirilebileceğine dair bazı dersler sunmaktadır.

Vaka çalışması incelemelerinden üç politika önerisi ortaya çıkmaktadır.

- İlk öneri, iklim değişikliğinin cinsiyete dayalı deneyimlerinin genellikle rollerin ve sorumlulukların doğası gereği farklılaştığı ve bu farklılıkların erkeklerin ve kadınların iklim tehditlerine nasıl tepki verdikleri ve uyum sağladıkları konusunda önemli olduğudur. Bu nedenle, kadınların ve erkeklerin iklim hizmetleri ve dayanıklılık destek ihtiyaçları muhtemelen çok farklıdır. Ayrıca, erkekler

ve kadınlar, okuryazarlık becerileri veya teknolojik cihazlar gibi aynı kaynaklara erişmek ve bunları kullanmak için farklı destek türlerine ihtiyaç duyabilir.

- İkinci öneri ise, erkekler ve kadınlar arasındaki farklı deneyimlerin, uyum süreçleri ve bilginin yayılması açısından kritik önem taşıyan farklı bilgi sistemleri türlerini ortaya çıkarmasıdır. Kalkınma kurumları bu farklı bilgi sistemlerini ve yaklaşımlarını tanıyıp bünyelerine kattıklarında, kalkınma programlaması için sürdürülebilir müdahaleler sağlamak üzere daha donanımlı hale gelirler.
- Son olarak, toplumsal cinsiyet eşitliği hedefleri, kadınları uzun süredir kamusal alanlara tam katılımdan dışlayan veya kısıtlayan köklü yapıları ve normları reforme etmeye çalışır. Dönüşüm hedefleri zaman zaman toplumsal değişimin gerçekleşmesi için gereken süreyi hesaba katmaz. Bazı toplumsal cinsiyet eşitliği göstergeleri, kadınların kaynaklara erişimi ve iklim değişikliğine yanıt verme becerilerindeki gelişmeleri ölçmek için kullanılabilirken, dönüştürücü yaklaşımlarda gerekli olan değişim türü karmaşıktır ve zaman gerektirir. Değişiklikler daha kısa süreler içinde gözlemlenebilir, ancak birçok yapısal ve normatif değişikliğin gerçekleşmesi nesiller alır. Bu nedenle, kalkınma programlarının uzun vadeli değişimle ilişkili bu süreçlere uyum sağlayacak esneklikte tasarlanması kritik önem taşımaktadır.

Giriş

İklim değişikliği günümüzün en önemli küresel sorunudur. Nihayetinde tüm uluslar iklim değişikliğinin etkilerinden farklı şekillerde etkilenecek olsa da, dünyanın bazı bölgeleri gıda sistemlerinden geçim kaynaklarına ve siyasi istikrara kadar mevcut yaşam biçimlerini zorlayacak etkilere karşı özellikle hassastır. Bu sistemlerin halihazırda kırılgan olduğu bölgelerde, iklim istikrarsızlığı bu sistemlerdeki zayıflıkları yoğunlaştıracak ciddi bir risk oluşturmaktadır (CNA, 2007).

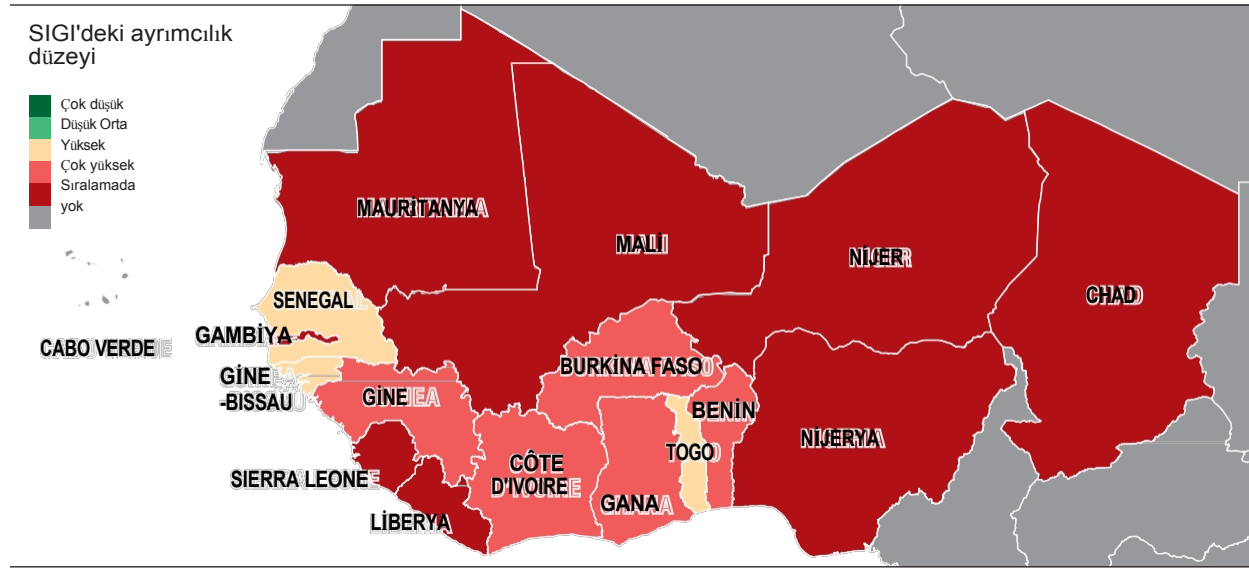
Sahel, iklim değişikliğinin hem sosyal hem de ekolojik etkilerine karşı özellikle savunmasız olarak tanımlanmıştır. En son Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) Raporu, bölgeyi "iklim değişikliği sıcak noktası", yani öngörülen iklim değişikliği etkileri nedeniyle insan güvenliğinin tehdit altında olduğu ülkeler olarak tanımlamıştır (IPCC, 2019: 197; Diffenbaugh ve Giorgi, 2012, de Sherbinin, 2014). Batı Afrika'da gıda ekonomisi toplam istihdamın %66'sını oluşturduğundan, bölgesel ekonomik sistem iklim istikrarına bağlıdır (Allen vd., 2018). Gıda ekonomisinin istihdamın %80'inden fazlasına katkıda bulunduğu Burkina Faso, Çad, Nijer ve Mali gibi ülkelerde iklim değişkenliği hem ulusal hem de yerel ekonomileri hassas bir duruma sokmaktadır (FAO, 2014). Hava ve iklim tahminlerindeki belirsizliğin yanı sıra zararlı böcekler ve hastalıklarla ilgili zorluklar, özellikle aşırı yoksulluk içinde yaşayanlar için bu tür geçim kaynaklarının sürdürülmesini zorlaştırmaktadır.

Bunu yapabilecek kaynaklara sahip olanlar, zorunluluktan dolayı geçim değiştirmekte ve değişen sosyo-ekonomik baskılara uyum sağlamaktadır. Bu tür kaynaklara sahip olmayanlar bu değişikliklere savunmasız kalmakta ve mevcut ve gelecekteki iklim krizlerine yanıt vermek için daha az donanımlı hale gelmektedir. İklim değişikliğinin etkilerine karşı en savunmasız olanlar arasında kadınlar yer almaktadır. Sahel'deki kadınlar büyük ölçüde tarım ve gıda ekonomilerine dayanmaktadır; kadınlar tarımsal üretimin %40'ına, tarımsal işlemenin %80'ine ve bölgesel olarak tarımsal dağıtım işgücünün %70'ine katkıda bulunmaktadır (Allen vd., 2018).

Yeniden üretim ekonomisindeki ek sorumluluklar da genellikle kadınlara bırakılmaktadır. Mutfak bahçelerinin bakımı, ev inşası, yemek pişirme, temizlik ve yıkama gibi sorumluluklar kereste ve su gibi doğal kaynaklara ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle, doğal kaynakların mevcudiyetine olan bağımlılık özellikle kadınların günlük geçim ve hane sorumlulukları ve faaliyetlerinde belirgindir (Dankleman ve Jansen, 2010). İklim değişkenliği bu kaynakları kıt hale getirdiğinde, kadınların bu görevleri yerine getirmeleri için gereken varlıkları (zaman, güvenlik ve para gibi) etkileyebilir. Aynı zamanda, kadınlar iklim değişkenliğinin getirdiği şoklara yanıt vermek için gerekli kaynaklara genellikle daha az sahiptir.

Harita 1

Batı Afrika ülkeleri için Sosyal Kurumlar ve Toplumsal Cinsiyet Endeksi (SIGI) sıralaması

Kaynak: Bouchama ve ark. 2018.

Sonuç olarak, Sahel'deki toplumsal cinsiyet eşitsizliği özellikle belirgindir (**Harita 1**). Sosyal Kurumlar ve Toplumsal Cinsiyet Endeksi (SIGI) kullanılarak yapılan araştırmalar Çad, Mali, Moritanya ve Nijer'de kadınların evlilik hakları ve aile hukuku, bedensel özerklik, kadına yönelik şiddet ve kaynaklara erişim konularında yüksek düzeyde ayrımcılığa maruz kaldığını göstermektedir (Bouchama vd., 2018).

Bu makalenin amacı, iklim değişikliğinin cinsiyete dayalı etkilerini araştırmaktır. Özellikle, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin iklim değişikliğiyle ilgili kırılganlık ve dayanıklılık çabalarını anlamada kritik bir faktör olduğu yollar araştırılacaktır. Sahel'de toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirmeyi hedefleyen kalkınma programları ve politikaları, uluslararası kalkınmada merkezi bir odak noktası haline gelmiştir. Birleşik Krallık Uluslararası Kalkınma Departmanı'nın (DFID) BRACED konsorsiyumu kapsamında Burkina Faso ve Etiyopya'daki ülke ortaklarıyla iklim değişikliği riskleri ve zorluklarına uygun toplumsal cinsiyete duyarlı programlar oluşturmak için yakın bir şekilde çalıştığı proje buna bir örnektir. Akademisyenler ve uygulayıcılar, dayanıklılık ve sosyal dönüşümün birbiriyle ilişkili olduğunu anlamakta ve bu nedenle iklim dayanıklılığı stratejilerine dönüştürücü yaklaşımlar uygulamak için çalışmaktadırlar. Yine de, toplumsal cinsiyet açısından eşitlikçi sonuçlar elde etmek için bu yaklaşımın en iyi şekilde nasıl uygulanacağı konusunda eksiklikler devam etmektedir. Bu makale, Sahel'de toplumsal cinsiyet eşitliğini ve nihayetinde iklim değişikliğine karşı dayanıklılığı artırma konusunda umut verici görünen bazı yaklaşımları inceleyerek son bulacaktır.

Sahel'de iklim değişikliğinin ekolojik etkileri

En son IPCC Raporu'nun (IPCC, 2019) yayınlanması ve küresel sıcaklıkların 2.0 santigrat derecenin ötesinde artacağına ilişkin tahminlerinin ardından küresel endişeler artarken, Sahel bu ısınma eşiğine çoktan ulaşmıştır. Gerçekten de, eğer dünya karbon emisyonlarını azaltmaya başlamazsa, Afrika'nın bazı bölgelerinde 3 ila 4 derece arasında sıcaklık artışları yaşanması beklenmektedir.

Sanayi öncesi dönemlerin 6 derece üzerinde (Englebrecht ., 2015). Batı Afrikada, özellikle Sahel'in batı kısmında yüzyılın sonuna kadar daha yüksek ısınma sıcaklıkları yaşanacağı tahmin edilmektedir (Heinrigs, 2010) ve bazıları sanayi öncesi zamanların 3-4 derece üzerinde sıcaklık artışı öngörmektedir (Englebrecht ., 2015; UNEP, 2011).

Batı Afrika Sahel bölgesi, son yarım yüzyılda daha kısa şiddetli kuraklık dönemleriyle yoğunlaşan uzun süreli yağış azalması dönemleri yaşamıştır (Biasutti, 2019). En iyi bilinen gıda krizleri 1969-74 yılları arasında ve 1980'lerin ortalarında, özellikle Burkina Faso, Çad, Mali, Moritanya ve Nijer'de meydana gelmiştir. Yüksek insani kayıplara ek olarak, bu kuraklık serisi bölge genelinde tür çeşitliliğinin, ağaç yoğunluğunun ve bitki örtüsünün azalmasına katkıda bulunmuştur (Epule vd., 2014; Gautier vd., 2016). Bu kuraklıklar aynı zamanda Çad Gölü'nden beslenen nehir yataklarının kurummasına ve balık popülasyonlarının azalmasına da katkıda bulunmuştur.

O zamandan bu yana, örneğin 2005 yılında Nijer'de kuraklık ve böceklerin hasadı yok ve nihayetinde 47.000 kişinin ölümüyle sonuçlanan başka gıda krizleri de meydana gelmiştir (Devereux, 2019). Mauritania'nın yanı sıra Burkina Faso, Çad, Nijer ve Senegal'in bazı bölgelerinde 2017 yılında yaşanan yağış yetersizlikleri de daha uzun kıtlık sezonlarına yol açmış ve çobanların göç uygulamalarında değişiklik yapılmasını gerektirmiştir. Aşırı yağış olayları aynı zamanda mahsul verimini tehdit eden ve geçimlik tarıma bağımlı nüfuslar için yıkıcı olabilen ve nihayetinde insanların yerlerinden edilmesine yol açan su baskınlarına da neden olmuştur. Su baskınları genellikle Batı Afrika'daki ekonomik kayıpların yaklaşık %70'inden sorumlu olan toprak erozyonuna yol açmaktadır (Egbebiyi vd., 2019). Yakın tarihli bir örnekte, 2019 yılının Ekim ayında Çad Gölü ve kollarının taşması, Çad ve Kamerun sınırı boyunca binlerce kişinin yerinden olmasına neden olmuştur.

İklim modelleri, iklim değişikliğinin Sahel'deki yağış projeksiyonları için ne anlama geleceği konusunda henüz fikir birliğine varamamıştır (Park ., 2016). Gerçek şu ki, iklim değişikliği küresel, bölgesel ve ülke içinde farklı sonuçlar doğurmaktadır. Sahra-altı Afrika'nın tamamıyla karşılaştırıldığında, Batı Afrika Sahel'i kuraklık, rüzgar ve sel gibi iklim stres faktörlerinin en fazla kaydedildiği bölgedir (Epule vd., 2018). Bu farklılaşmış deneyimler, bu ülkelerdeki sosyal, ekonomik ve siyasi koşullarla kesişerek insan hayatını çeşitli şekillerde etkilemektedir. Genel olarak, tahminler daha doğuda yer alan ülkelerin (Çad ve Nijer) daha batıda yer alan ülkelere (Senegal ve Burkina Faso) daha fazla yağış alacağını göstermektedir. Batı Afrika Sahel bölgesinde, projeksiyonlar daha uzun yağmur mevsimleri ve bu dönemde daha fazla aşırı yağış olayları üreten daha yeni eğilimleri yansıtmaktadır (Park vd., 2016).

Yine de bu yağış, "sıcak Sahra altı kıtası ile tropikal Atlantik Okyanusu arasındaki kuru ve nemli statik enerjinin meridyonal sınır tabaka gradyanından kaynaklanan tekrarlayan düşük enlemlili büyük ölçekli bir sirkülasyon modeli olan" Batı Afrika Muson sistemine bağlıdır (OECD/SWAC, 2010: 4). Muson sistemi, artan sıcaklıklar nedeniyle değişime maruz kalmakta ve genellikle düzensiz, yoğunluğu yüksek ve sezon sonunda gelme eğiliminde olan yağmurlar getirmekte, yağış modellerindeki bu değişime yanıt vermek için uyarlanabilir tarım teknikleri gerektirmektedir (Biasutti, 2019).

İklim değişikliğinin mahsul verimini hem olumlu hem de olumsuz yönde önemli ölçüde etkilemesi beklenmektedir (Dunning vd., 2018). Doğu Sahel'de yağış miktarının artması, mısır gibi tarihsel olarak daha az verimli yetişen bazı ürünlerin artık daha bol yetişebileceği anlamına geliyor. Aynı zamanda, bölgede tarihsel olarak iyi performans gösteren diğer ürünler daha yağışlı bir iklime iyi uyum sağlayamayabilir (Egbebiyi vd., 2019). Diğer bölgelerdeki yağış miktarının azalması, artan ortalama sıcaklıklara ve daha sıcak gün ve gecelerin sıklığındaki genel artışa daha iyi adapte olan mahsullerin bulunmasını gerektirecektir. Tarıma bağımlı çiftçiler ve ulusal ekonomiler için bu değişen ihtiyaçları karşılamak üzere adaptasyon ve bunun için yeterli kaynak gerekmektedir. O halde bu geçiş için kritik olan, geçim kaynaklarının, kırılganlığın ve iklim hizmetlerine erişimin anlaşılmasıdır; toplumsal cinsiyet de analiz için merkezi bir mercektir.

İklim değişikliğinin etkilerini toplumsal cinsiyet merceğinden anlamak

İklim değişikliği kırılganlıkları ortaya çıkarmakta ve eşitsizlikleri şiddetlendirmektedir (Carr Thompson, 2014). Küresel olarak, toplumsal cinsiyet eşitsizliği hane ve toplum düzeyindeki faaliyetlerde yaygın olmaya devam etmektedir. Gelir eşitsizliği sadece küresel Güney'de değil, sanayileşmiş Batı lkelerinde de yankı bulmaktadır. Kadınlar retkenlik, yeniden üretim ve toplum temelli sorumluluklar olmak üzere 'l rol' üstlenme eğiliminde olduklarından, hane içindeki iş bölümü, ocuk yetiştirmeden yemek pişirmeye ve temizliğe kadar ezici bir çoğunlukla kadınların üzerine düşmeye devam etmektedir.

DOğAL KAYNAKLAR

Bu eşitsizliklerin, devletlerin ve kalkınma uygulayıcılarının iklim direnci girişimlerine nasıl yaklaştıkları üzerinde önemli etkileri vardır. Erkekler ve kadınlar finansal, sosyal veya siyasi kaynaklara farklı erişimlere sahiptir. Ayrıca hane içinde genellikle farklı rol ve sorumluluklara sahiptirler. Kadınlar, tarımsal sorumlulukların yanı sıra yemek pişirme, temizlik ve ocuk yetiştirme gibi üreme rollerini de dengeleme eğilimindedir. Kadınların hane tüketimi için mutfak bahçelerine bakması yaygınken, erkekler genellikle nakit ürünlere bakmaktadır (Twyman, vd., 2014). Son olarak, finansal varlıklara ilişkin toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri nedeniyle, kadınlar kümes hayvanları ve küçükbaş hayvanlardan sorumlu olma eğilimindeyken, erkekler sığır gibi daha büyük ve finansal açıdan daha avantajlı çiftlik hayvanlarına bakma eğilimindedir. Sonuç olarak, bu farklılıklar nedeniyle, erkekler ve kadınlar iklim değişikliğinin etkilerini farklı şekilde deneyimleme eğilimindedir (McLeman ve Hunter, 2010). Bu deneyimlerin nasıl farklılaştığının ve iklim adaptasyon stratejilerinde kaynaklara erişimin ve kaynakların kullanımının nasıl önemli olduğunun farkına varılması, Sahel'de gerekli olan direnç oluşturma girişimleri için kritik önem taşımaktadır. Bu bölümde, kaynaklara cinsiyete dayalı erişimin iklim değişikliğine karşı cinsiyete dayalı farklılaşmış etkilere ve tepkilere neden olabileceği yollar araştırılmaktadır.

Kırsal kesimdeki kadınların geçim kaynakları, özellikle de gelişmekte olan ülkelerde, doğal kaynaklara erişime dayanmaktadır (Dankelman ve Jansen, 2010). Kadınların retken ve yeniden üretici rolleri ve sorumlulukları, ister yakacak odun ve içme, yemek pişirme ve yıkanma için su toplamak ister hayvan edinmek olsun, bu doğal kaynaklarla yakından bağlantılıdır.

ve gıda temini için bitkiler (Nagel, 2015). Aynı zamanda, doğal kaynaklara olan bu cinsiyetçi bağımlılık, bu kaynakların sürdürülebilir olmayan yollarla elde edilebilirliği üzerinde artan bir baskı oluşturarak bölgedeki ormansızlaşmaya ve arazi bozulmasına katkıda bulunabilir. Örneğin temiz pişirme çözümleri mevcut olsa da, bunlara her zaman kolayca erişilememektedir. Sonuç olarak, bazı ülkeler güneş ocakları ve temiz pişirme yöntemlerine erişimi ve bu konudaki farkındalığı artırmak için girişimlerde bulunmuştur. Senegal, güneş enerjili soba kullanımını tanıtmak ve benimsemesini teşvik etmek için ulusal kampanyaların yürütüldüğü böyle bir örnektir. Bu çabanın sonuçları, yalnızca %19'luk bir benimseme oranıyla pek de umut verici görünmemektedir (Hooper vd., 2018). Bu sobaların benimsenmemesinin nedenleri arasında, sonuçta ortalama bir hanenin pişirme ihtiyaçlarını karşılayacak kadar ısı üretmemeleri yer almaktadır.

İklimin değişkenliği, özellikle kırsal alanlarda alternatif geçim kaynaklarının az olduğu durumlarda, geçim için doğal kaynaklara bel bağlamayı bir zorluk haline Yetersiz su kaynakları, kadınların ve kız çocuklarının su toplamak için daha uzağa gitmelerini gerektirebilir. Artan yürüme mesafesinin kendisi, su toplayan kadınlar için potansiyel olarak zararlıdır. Su için daha uzağa gitmek, kadınları ve genç kızları şiddete ve cinsel saldırıdan kaynaklanan sosyal yansımalar da risk altına sokmaktadır (Sorenson ve ark., 2011). Dehidrasyon, sırt ve omurga yaralanmaları, yorgunluk, susuzluk ve üreme komplikasyonları gibi sağlık sorunları, ağır su kaplarının yıllar boyunca ve kilometrelerce taşınmasından kaynaklanabilir (Nagel, 2016).

Bu ekstra iş aynı zamanda kadınların üretken faaliyetlere harcayacağı zamandan çalarak bazen tarımsal verimliliği, hane gıda güvenliğini ve genel hane gelirini azaltan bir zaman gerektirmektedir (Dankelman ve Jansen, 2010). Bu sorun 'zaman yoksulluğu' olarak adlandırılmakta ve kadınların hane gelirlerini desteklemek için dışarıdaki işlerin yanı sıra genellikle çok zaman alan ve ücretlendirilmeyen ev işleriyle uğraşmaları nedeniyle erkeklerden daha az boş zamana sahip olduklarını vurgulamaktadır. Bu da faaliyetlerini evden uzakta çeşitlendirmek ya da dayanıklılıklarını artırmaya yönelik projelere katılmak için daha az olanaklara sahip olabilecekleri anlamına gelmektedir (Blackden ve Wodon, 2006). Su toplama ile ilgili bu zaman ayırma sorununu telafi etmek için, bazı haneler kız çocuklarının su toplama sorumluluğunu üstlenmelerini, okulu bırakmalarını ve bunun yerine hane içi yeniden üretim emeğine katkıda bulunmalarını istemekte, bu da bir sonraki nesil arasında sosyal eşitsizliğin bileşenlerini daha da sağlamlaştırmaktadır (Dankelman ve Jansen, 2010).

ARAZİ

Kırsal kesimdeki kadınların geçimlerini sağlamak için güvendikleri bir diğer temel doğal kaynak ise topraktır. Sahel'de tarımsal üretim, hayvanların beslenmesi ve evlerin inşası esasen arazi, yem ve kereste mevcudiyetine bağlıdır. Kadınlar geçimlerini sağlamak için bu doğal kaynaklara bağımlıyken

hayatta kalmak için genellikle adil mülkiyet haklarına sahip değildirlir (FAO, 2011; Fletschner ve Kenney, 2011). Bunun yerine, başta arazi olmak üzere bu kaynaklara erişimde aracı olarak erkek hane üyelerine bağımlıdırlar. Bu durum, kadınların tarım ve dayanıklılık stratejilerine ilişkin hane kararlarını müzakere etme ve hatta bu kararlara katılma olasılığını büyük ölçüde azaltmaktadır.

Arazi aynı zamanda sırasıyla finansal araçlar, aletler ve emeğe dönüştürülebilecek girdiler olarak tanımlanan bir finansal sermaye biçimi olarak da hizmet etmektedir (Meinzen- Dick vd., 2014). Kadınlar bu alanda da genellikle dezavantajlı durumdadır. Haneler aile hastalığı ya da ölüm gibi şoklar yaşadığında, olayın acil maliyetlerini telafi etmek için ilk olarak kadınların varlıkları (örneğin çeyiz) tükenir (Quisumbing vd., 2011). Gelişmekte olan ülkelerde toprak ve çiftlik hayvanlarının mülkiyeti ezici çoğunlukla erkeklerin elinde olduğundan, kadınlar dayanıklı geçim kaynakları oluşturmak amacıyla yeni araç ve teknolojilerin benimsenmesine yönelik hane kararları üzerinde nadiren müzakere edebilecek konumdadır.

FIZIKSEL SERMAYE

Ücretli işgücüne veya mikro krediye erişim sağlandığında, bazı kadınların ev içinde ve hane içi üretim faaliyetlerine ilişkin pazarlık güçlerini arttırabildiklerine dair kanıtlar bulunmaktadır (Kabeer, 2005). Bazı durumlarda kadınlar sosyal sermayelerini ve siyasi katılımlarını da geliştirebilmişlerdir. Dahası, kadınların güçlenmesinin ekonomik fırsatların bir fonksiyonu olduğu düşünüldüğünde, bu yaklaşıma öncelik veren kalkınma müdahalelerinin faydasına meydan okumaktadır (Batliwala, 2007; Sharma, 2008). Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sosyal normlarla pekiştirilen karmaşık mirası, kadınların varlıklarına mali sermaye aktarılmasıyla kolayca çözülemez. Bunun yerine, güçlenmenin çok daha karmaşık bir kavram olduğu ve farklı bağlamlarda kadınları güçsüzleştirmek için çalışan normlara, politikalara ve yapılara meydan okumak için birçok yol gerektirdiği giderek daha fazla anlaşılmaktadır (Cornwall, 2016). Yine de mikrofinans, alternatif geçim kaynakları eğitimleri ve kooperatifler ya da hayvan sahipliği yoluyla kadınlara ekonomik fırsatlar sağlamak, kadınların geçim kaynaklarını ve dayanıklılıklarını iyileştirmek gerekli pek çok adımdan biri olabilir.

Kadınların finansal sermayeye erişiminin iyileştirilmesi, iklim şoklarına yanıt vermek ve gelecekteki kriz olaylarına hazırlanmak için gerekli olan üretken faaliyetler için kullanılan araç ve girdilere yatırım yapmalarına da yardımcı olabilir. Bu tür yatırımlar yeni tohum veya hayvan çeşitleri ile yeni tarım ekipmanlarını içerebilir. Bilgi ve iletişim teknolojilerine (ICT) erişim, büyük ölçüde cinsiyetlendirilmiş bir diğer sektördür (Gurumurthy, 2004). Son yirmi yılda gelişmekte olan ülkelerde teknoloji ve internet altyapısındaki hızlı gelişmelerle birlikte, kalkınma kurumları mobil ve mobil olmayan araçlar yoluyla erişimi arttırmaya çalışmıştır.

cihazlar. Bu araçlar, iklim bilgilerine ilişkin bilgi paylaşımının kritik kanalları olabileceği gibi, üyelerinin çalışmak için kentsel alanlara göç ettiği hanelerde para transferi için de bir mekanizma olabilir. Yine de ekonomik eşitsizlikler, kırsal kesimdeki pek çok kadının cep telefonuna sahip olmak bir yana, erişmesini bile zorlaştırmaktadır (Wong, 2012). Kadınların bilgi edinmek için mobil cihazlara erişebildiği ve bunları kullanabildiği durumlarda, bu durum SMS veya kısa mesaj yoluyla iletilen bilginin kolayca anlaşılacağı veya kullanılacağı anlamına gelmemektedir. Gelişmekte olan ülkelerde, erkeklere kıyasla kadınlar için eğitim fırsatlarının yetersizliği, sonuçta yüksek düzeyde okuma yazma bilmeme ve sayısal yetersizlikle sonuçlanmaktadır.

Bu, cep telefonu gibi araçların kadınlar için dayanıklılık oluşturmada yararlı olmadığı anlamına gelmese de, kalkınma kurumlarının, meteoroloji ofislerinin ve yayım görevlilerinin sosyal yardım çabalarında toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin mirasını ele almaları gerektiği anlamına gelir. Örneğin yazılı bilgi kullanmak yerine video, uyarıların, tahminlerin, yeni teknolojilerin veya tarımsal uygulamaların gösterilmesi veya iletilmesi için yararlı bir araç olabilir. Ayrıca, bu bilgilerin yaygınlaştırılmasının kadınlar ve diğer marjinalleştirilmiş nüfuslar için mutlaka daha iyi ekonomik sonuçlar anlamına gelmediğini anlamak çok önemlidir; bu gelir eşitsizliği engelinin temelinde bilgiye erişimin ötesinde daha fazlası olabilir. Örneğin Nijer'de yapılan rastgele bir çalışma, kadınlara cep telefonları aracılığıyla iklim bilgisi sağlamanın genel olarak ürün çeşitliliğini ve üretimi artırdığını, ancak bu üretimin satışına yardımcı olmadığını ortaya koymuştur (Aker ve Ksoll, 2016). Yazarlar, cinsiyete dayalı müzakere güçleri ve kadınların piyasa mekanizmaları hakkında bilgiye erişimi de dahil olmak üzere piyasa sistemlerinde daha derine gömülü eşitsizlik yapılarının dönüştürücü bir şekilde ele alınması gerektiği sonucuna varmıştır.

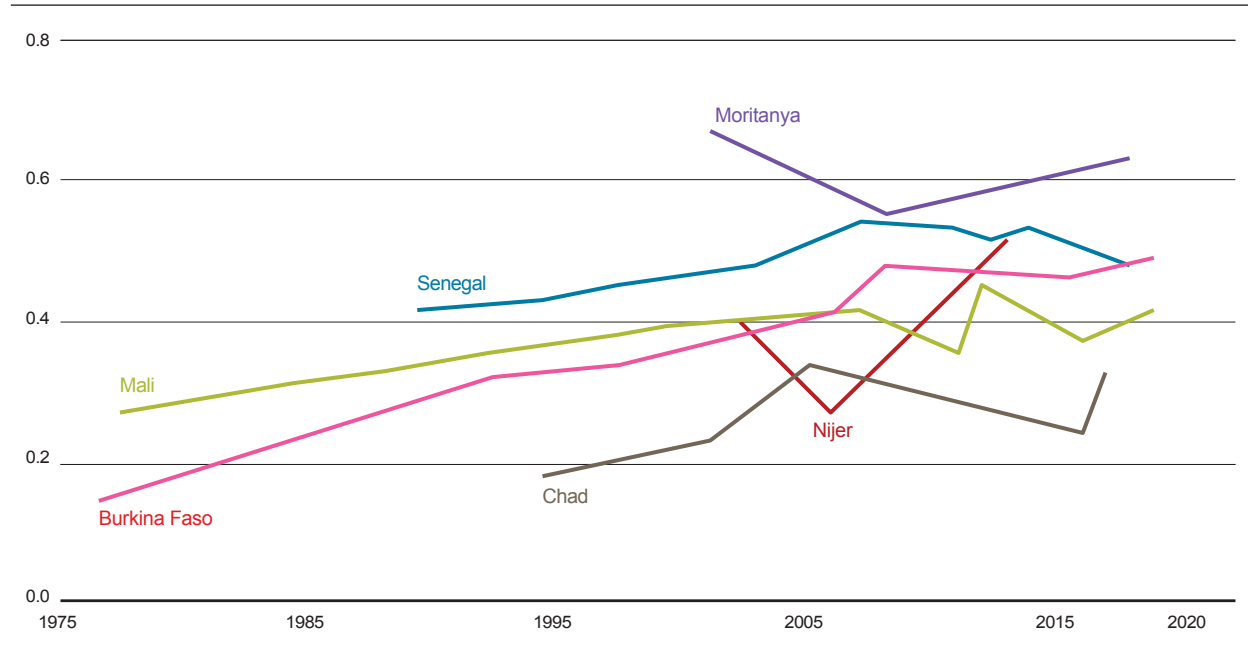
İNSAN SERMAYESİ

Kişinin çalışma becerisine katkıda bulunan sağlık, beceri ve bilgi de toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden etkilenmektedir. Erkekler ve kadınlar ev içinde farklı rol ve sorumluluklara sahip olduklarından, farklı bilgi türlerine sahiptirler. Belirli bilgi türleri diğerlerine göre ayrıcalıklı olduğunda bu durum toplumsal cinsiyet eşitliği meselesi haline gelir. Örneğin, iklim bilgileri çiftçilere belirli bir dilde iletildiğinde, ilköğretim seviyesini tamamlama olasılığı daha düşük olan kadınlar için erişilemez olabilir. Yönetişim kurumları ve eğitim kurumları gibi kurumsal kaynaklardan dışlanmanın, iklim krizleri ortaya çıktığında kadınların ellerinde bulunan araçlar üzerinde uzun süreli etkileri vardır.

Pek çok kalkınma çabasına rağmen, kadınların okula gitme olasılığı erkek meslektaşlarına göre daha düşük olmaya devam etmekte ve okuma yazma bilmeyen ve cahil olma olasılıkları daha yüksektir. Bu durum, kız çocuklarının eğitim alma ihtimalinin önemli ölçüde düşük olduğu Sahel bölgesinde de geçerlidir (Bouchama, 2018).

Sekil 1

25-64 yaş arası nüfusun okuryazarlık oranı için Cinsiyet Eşitliği Endeksi, 1975-2020

Kaynak: UNESCO 2019.

Dünya Bankası (2018) verilerine göre Mali'de 15-18 yaş arası kız çocuklarının yaklaşık %35'i, Çad'da %30'u ve Nijer'de %22'si ilkokula devam etmektedir. Bu oran Batı ve Orta Afrika'da genel olarak görülen %53'lük oranın altındadır. Cinsiyet eşitliği endeksi, 25-64 arasındaki her 100 okur-yazar erkeğe karşılık Burkina Faso'da 50, Çad'da ise 34 okur-yazar kadın olduğunu göstermektedir (**Sekil 1**) (UNESCO, 2019).

İklim değişikliği kaynakları, erkeklerin yetenek ve ihtiyaçlarına uygun yöntemlerle bilgi yayılımına öncelik verdiğinde, kadınlar genellikle sistemin dışında bırakılmaktadır. Erkek bilgi sistemlerine kadın bilgi sistemleri karşısında ayrıcalık tanıyan bu soruna rağmen, yeni teknolojilerin ve iklim akıllı tarım uygulamalarının kullanımı ve kolektif eylem ve bilgi paylaşımı stratejileri gibi kadınların uyum stratejileri üzerine gelişmekte olan bir literatür, farklı bağlamlarda da kadınların bilgisini ve tercih ettikleri bilme yollarını onurlandırmanın önemini aydınlatmaktadır (McKune vd., 2018; Ravera vd., 2016; Sultana, 2013). Kalkınma ajansları bu hususu programlama girişimlerine dahil etmeye başlamıştır.

Toplumsal cinsiyet, sosyal istikrarsızlık ve iklim değişikliği bağlantısı

Son birkaç on yılda Sahel'de meydana gelen ekolojik değişikliklerin bölgedeki sosyal yapılar ve sistemler üzerinde marjinal ve derin etkileri olmuştur. Yakın tarihli IPCC (2019) raporu, halihazırda yüksek yoksulluk ve siyasi istikrarsızlık oranlarıyla mücadele eden ülkeler için artan kırılganlık riskinin altını çizmiştir. Raporda, "1,5° C'nin ötesine geçen ortalama küresel sıcaklıkların, küresel olarak birçok nüfusta yoksulluğu ve dezavantajları artıracağı öngörülmektedir... 21. yüzyılın ortalarından sonlarına , iklim değişikliğinin yoksul insanları daha yoksul hale getiren ve yoksul kişi sayısını artıran bir yoksulluk çarpanı olacağı tahmin edilmektedir" denilmektedir (IPCC, 2019: 245).

TOPLUMSAL CİNSİYET VE GEÇİM KAYNAKLARI

Tarım, Sahel'deki baskın geçim stratejilerinden biri olmaya devam etmektedir ve bu da bölgedeki ekonomiyi iklim şoklarına karşı savunmasız hale getirmektedir. Aynı zamanda, Sahel bölgesi gıda güvensizliği ve ciddi yetersiz beslenme sorunlarıyla mücadele etmektedir; bölge, dünyadaki en yüksek çocukluk çağı yetersiz beslenme ve bodurluk oranlarına sahiptir. 2019 sonbaharı itibarıyla, Batı Afrika bölgesindeki 16 ülkede 9,5 milyon insan yetersiz beslenme karşı karşıyaydı ve bu sayının önümüzdeki yıl 14,4 milyona kadar yükselmesi bekleniyordu; risk altındaki kişilerin çoğu Çad Gölü havzası bölgesinden geliyordu (RPCA, 2019). Nijer ve Burkina Faso'da, 1,5 ve Sırasıyla 1,2 milyon kişi acil gıda yardımına ihtiyaç duymuştur.

Uzayan kurak dönemler, tarımsal geçim kaynaklarına bağımlı olanlar için büyüme mevsimlerini kısaltmıştır. Sahel ülkelerinde yağmurla beslenen tarımın baskın olması nedeniyle, iklim değişkenliği bölgedeki ekonomik istikrarı tehdit etmektedir. Tarımsal faaliyetler genellikle Haziran ve Eylül ayları arasındaki dört aylık yağışlı dönemde gerçekleşir. Ancak, düzensiz yağışlar ve yağmurların gecikmeli olarak başlaması, bu sınırlı dönemdeki verimliliği engelleyebilir. Özellikle tahıl ürünlerinin iklimdeki dalgalanmalara karşı hassas olduğu tahmin edilmekte ve bu tahılların üretiminin iklim koşullarına bağlı olarak değişmesi beklenmektedir. Egbibiyi ve diğerleri (2019), Sahel agroekolojik bölgesinde (12°-20° N enlemleri arasında yer alan) darı gibi bazı tahıllarda azalma öngörürken, mısır gibi diğer ürünlerin daha uygun koşullara sahip olacağını tahmin etmektedir.

Kutu 1

Kadın çobanlar

Kadınlar hayvancılığa dayalı ekonomilerde kritik aktörlerdir. Dünyadaki 600 milyon yoksul hayvan bakıcısının yaklaşık üçte ikisini oluşturmaktadırlar (Kristjanson vd., 2010). Bu nedenle, toplumun bu kesiminin iklim değişikliğini nasıl deneyimlediğini ve buna nasıl tepki verdiğini anlamak kritik önem taşımaktadır. Özellikle kadın pastoralistler arasında finansal varlıklara ve pazarlara eşitsiz erişimin yanı sıra temsil ve siyasi söz hakkı eksikliği gibi sosyal kırılganlık koşulları, iklim koşulları pastoral geçim kaynaklarına zorluklar getirmeye devam ettikçe özellikle önemli hale gelmektedir.

Batı Afrika'daki pastoral geçim kaynakları, roller ve sorumluluklar açısından oldukça cinsiyetçi olma eğilimindedir. Erkekler genellikle sürülerin yönetiminden ve göçten sorumluyken, kadınlar süt sağma ve süt işleme işlerinden sorumlu olma eğilimindedir. Bazı durumlarda kadınlar süt ürünlerinin satışında yer almakta ve bu gelirin nasıl harcanacağına dair karar verme sürecine dahil olabilmektedir. Burkina Faso ve Nijer'de durum böyledir; burada kadınlar genellikle kesilmiş süt, tereyağı ve peynir gibi süt ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanmasından sorumludur (Doka vd., 2014). Dolayısıyla süt ürünlerinden elde edilen bu gelir, kadınların hane gelirine katkıda bulunanlar olarak pazarlık yapabilmelerini sağlayan kritik bir kaynaktır. Ancak bazı İslam toplumlarında sosyal normlar kadınların pazarlara gitmesini engellemekte ve bu gibi durumlarda kadınlar süt ürünlerinin satışına katılamamaktadır (Homewood, 2018). Bu tür sosyal normlar, kadınların finansal temsilciliği, özerkliği ve genel olarak güçlenmesi önünde engel teşkil edebilir.

Sahel'deki bir diğer baskın geçim stratejisi de pastoralizmdir (**Kutu 1**). Sahel'de yaşayan 100 milyon insanın yaklaşık dörtte biri pastoralist geçim kaynaklarına dayanmaktadır ve bunların yüzde 70'i yoksulluk içinde yaşamaktadır (De Haan vd., 2016). İklim değişikliği bu geçim stratejisini zorlaştırmıştır, çünkü ısınmanın ve kuru havanın artmasıyla birlikte suya ve yiyecek arama kaynaklarına erişim büyük ölçüde azalmıştır. Bu durum, siyasi ve sosyal marjinalleşme, ekolojik ve sosyal sistemler gibi sosyal kırılganlıklarla birleştiğinde, dünya genelindeki pastoralistler için iklim adaptasyonunda zorluklar ortaya çıkarmaktadır (McKune ve Silva, 2013). Yoksulluğun sosyal eşitsizlikleri ve arazi varlıklarına ve mülkiyetine sınırlı erişim, iklim değişkenliğine karşı bu kırılganlıkları artırabilir ve özellikle marjinal gruplar arasında adaptasyonu daha zor hale getirebilir.

Küresel olarak, kadınlar pastoralist ve tarımsal faaliyetlerde yoğun bir şekilde yer almakta ve dünyadaki yoksul hayvan bakıcılarının yaklaşık üçte ikisini oluşturmaktadır (FAO, 2012). Batı Afrika'da kadın emeğinin yaklaşık %70'i gıda ekonomisinde yer almaktadır ve bu emeğin büyük bir kısmı tarım dışı sektörlerde gerçekleşmektedir (Pepper, 2019). Bu tarım dışı sektörler özellikle toplumsal cinsiyete dayalıdır: kadınlar ev dışı gıda (örn. restoran hizmeti) işgücünün %88'ini, gıda işleme işgücünün %83'ünü ve gıda pazarlama işgücünün %72'sini oluşturmaktadır (Allen ., 2018). Yine de kadınlar

hane içi tarımsal ve çobanlık faaliyetlerinde aktif olmalarına rağmen, bu emeğe katılımları genellikle göz ardı edilmekte veya hesaba katılmamaktadır. Bunun nedeni, kadınların çalışmasının genellikle yeniden üretime yönelik ekonomik alanda gerçekleşmesi, erkeklerin çalışmasının ise genellikle 'üretken' ekonomik alandaki ekonomik göstergeler aracılığıyla hesaba katılmasıdır (FAO, 2012). Bu durum, geçmişte kadınların tarımsal ve pastoral yayım faaliyetlerinin birincil hedefi olmadıkları, çünkü tarımsal ve pastoral faaliyetlere o kadar dahil olmadıkları gibi yanlış bir varsayıma yol açmıştır.

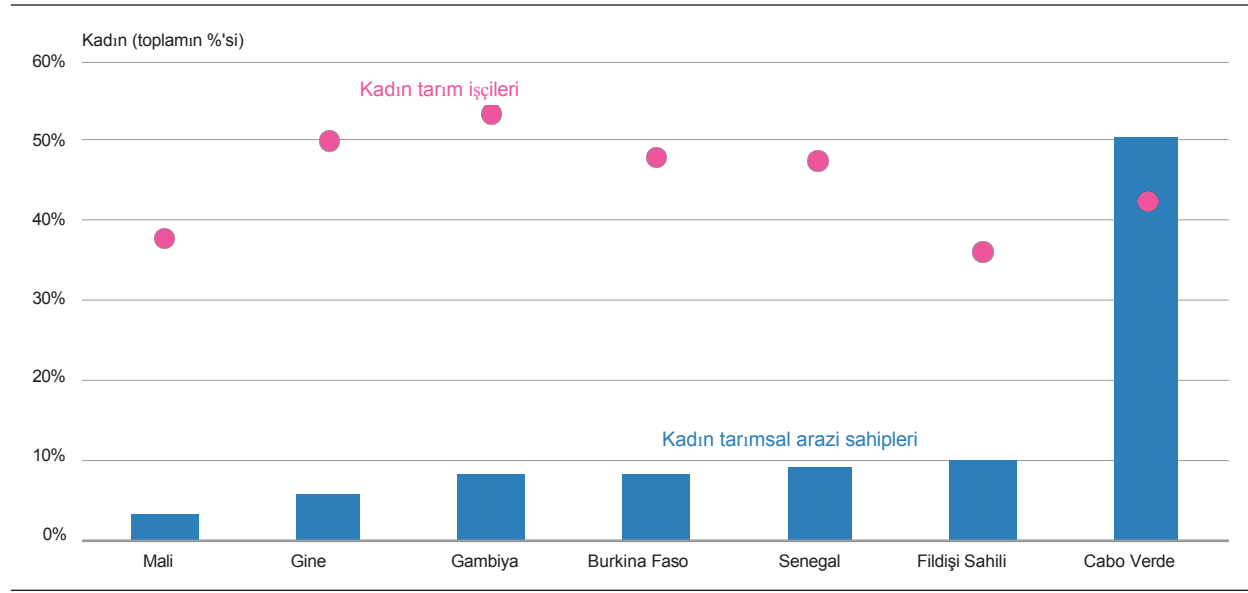
Kalkınma ve devlet programları girişimlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirmeye çalıştıkça bu algı değişmektedir. Tarımda Kadının Güçlenmesi Endeksi (WEAI, bkz. Alkire vd., 2013) ve Hayvancılıkta Kadının Güçlenmesi Endeksi'nin (WELI, bkz. Price vd., 2018) geliştirilmesi, tarımsal ve pastoralist ekonomik faaliyetlerde toplumsal cinsiyet eşitliği yoluyla kadının güçlenmesinin nasıl geliştirilebileceğini belirlemek için halihazırda kullanılan araçlara örnektir. Bu araçlar aynı zamanda kadınların hane halkı geçim kaynaklarına üretken ve yeniden üretken katkılarını da hesaba katmaya çalışmaktadır.

İklim değişkenliği, tarım ve hayvancılıkla uğraşan hanelerin uyum sağlaması gerektiği anlamına gelmektedir. Bazı durumlarda bu, ürünlerin veya birincil hayvancılık kaynaklarının ve ırklarının değiştirilmesi anlamına gelmektedir. Diğer durumlarda ise bu, geçim stratejilerinin tamamen çeşitlendirilmesi anlamına gelmiştir. Erkeklerin dışarıya göç etmesi, hanelerin geçim kaynaklarını kentsel alanlardaki alternatif kaynaklar etrafında inşa etmelerine olanak tanıyan yaygın bir uyum stratejisidir. Yine de, bu erkek göçü gerçekleştiğinde, kadınlar hane içinde geçimlik tarımı sürdürme eğilimindedir. Köyde kalan kadınların çoğu *filen* hane reisi olmakta ve tarımsal faaliyetlerin devam etmesini sağlama sorumluluğunu üstlenmektedir (McKune ve ark., 2015). Bu durum hane içindeki rol ve sorumlulukların değişmesini gerektirmekte ve köy içindeki geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini zorlayabilmektedir.

Bu koşullar altında hane içindeki toplumsal cinsiyet rolleri güçlenirken, ev dışındaki yapılar ve normlar kadınları geleneksel olarak erkek rollerine ve alanlarına katılımdan dışlamaya devam edebilir. Bu da, şiddetli iklim stresi dönemlerinde kadınlar hane içindeki tarımsal sorumlulukları daha fazla üstlenirken, değişen iklime yanıt vermek için gereken kritik kaynaklara veya bilgilere ulaşamayabilecekleri anlamına gelmektedir. Araştırmalar, kadınların iklim bilgilerini yerel ağlarındaki yayımcılardan veya cep telefonları gibi bilgi iletişim teknolojilerinden alma olasılıklarının daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur (McKune vd., 2018). Değişen iklim koşullarında ürün yetiştirme konusunda bilinçli kararlar alabilecek kaynaklara ve ağlara sahip olmayan kadınlar, iklime dirençli bir gelecek için yeterli planlama yapma konusunda erkek meslektaşlarına göre daha az donanımlıdır.

Sekil 2

Tarımsal arazi sahibi ve işçi olarak kadınların payı

Kaynak: Bouchama ve ark. 2018.

Kadınlar tarımda ve çoban geçim kaynaklarında çalışıyor olsalar da, ev halkının kaynakları nasıl tahsis edeceği veya iklim değişikliğine nasıl uyum sağlayacağı konusunda karar verdikleri her zaman doğru değildir. Sosyal normlar genellikle kadınların karar alma rollerini kısıtlamaktadır. Kadınlar hane gelirlerine katkıda bulunuyor olsalar bile, bu gelirin mülkiyetine sahip oldukları ya da gelirin nasıl kullanılacağı üzerinde kontrol sahibi oldukları anlamına gelmemektedir.

Cinsiyete dayalı davranışları düzenleyen bazı sosyal normlar değişen ihtiyaçlar nedeniyle değişebilirken, bu durum söz konusu değişiklikleri destekleyecek yapıların mevcut olduğu anlamına gelmemektedir. Bu faktörler arasında arazi kullanım politikası, altyapı geliştirme, pazarlara erişim ve ticaret politikasındaki eşitsizlikler yer almaktadır (UNEP, 2011). Örneğin, Afrika genelinde kadınların toprak sahibi olma olasılığı daha düşüktür, ancak bu cinsiyet farklılığı özellikle kadınların yalnızca %8'Sekil 2'inin tarım arazisine sahip olduğu Sahelya ülkelerinde daha belirgindir (Bouchama vd., 2018, bkz.). Bir başka örnekte, kadınlar hane içinde hem üretken hem de yeniden üretken işlerin sorumluluğunu üstlenme eğiliminde olduklarından, yeni hayvan ırkları yetiştirmeyi öğrenmek için çok az zamanları vardır.

Sonuç olarak bu, kadınların genellikle daha aşına oldukları geleneksel çiftlik hayvanı ırklarına güvendikleri anlamına gelmektedir. Bu geleneksel ırklar bölgenin karşı karşıya olduğu ekolojik değişikliklere dayanamayabileceği için bu bir sorundur. Erkekler, gelişmiş ırkları edinmek ve daha başarılı bir şekilde yetiştirmek için gerekli ağırlara, finansal sermayeye, zamana ve bilgi kaynaklarına daha iyi erişme eğilimindedir.

Bu tür eşitsizlikler, kadınların piyasalara adil bir şekilde katılımını zorlaştırabilir ve dolayısıyla iklim değişikliği bağlamında dirençli geçim kaynakları oluşturmak için kritik öneme sahip olan varlık birikimi ve sosyal ağlar kurmalarının önünde engeller oluşturabilir. Kadınların tarımsal üretimdeki rolleri göz ardı edilmeye devam ederse, bu durum onları piyasa müzakereleri ve bağlı oldukları ekonominin değer zincirinde erkeklere kıyasla güç sahibi olma becerileri açısından dezavantajlı bir konuma getirebilir. OECD/SWAC'ın (2019: 22) belirttiği gibi, "kadınlar tarımsal değer zincirlerinde çevresel bir rol oynuyorsa, erkeklerle eşit faydalar elde etmeleri zordur çünkü en fazla zenginliği üreten merkezi pozisyonlara erişimleri yoktur". Bu tür yapısal faktörler, kadınların iklim değişikliğine etkili bir şekilde yanıt verme becerilerini etkilemektedir.

Sosyal eşitsizlikler ve zayıf kurumsal desteğin birleşimi, iklim değişikliğinin getirdiği sürekli ve aralıklı çevresel şoklar da dahil olmak üzere, sisteme yönelik şokların hassas nüfusların geçim kaynaklarını tehdit edebileceği koşulları yaratmaktadır.

TOPLUMSAL CİNSİYET VE GÖÇ

Batı Afrika'nın uzun bir göç geçmişi vardır ve büyük bir pastoralist ve tüccar nüfusu, sınırlar içinde ve ötesinde hareketliliği kolaylaştırmak için nesiller boyu sosyal ağlar geliştirmiştir. Ancak bir zamanlar göçü kolaylaştıran koşullar son yıllarda çevresel, siyasi ve politik istikrarsızlık nedeniyle değişmiştir (De Bruijn vd., 2016).

Genellikle iklim değişikliğinin göçe neden olduğundan şüphelenilse de, araştırmalar göç davranışının pek çok nedeni olduğunu göstermiştir (Neumann ve Hermans, 2017). Sahel'deki nüfus ve bölgesel çeşitlilik, bölge içinde göçe neden olabilecek tek bir faktöre işaret etmeyi zorlaştırmaktadır. Yine de Sahel'de 2018 yılı boyunca yerinden edilen insan sayısında bir milyonluk bir artış yaşanmıştır (FAO, 2019a). Bu yerinden edilmenin başlıca nedeni, özellikle Nijerya, Mali ve Burkina Faso'da meydana gelen şiddet olaylarıdır. Mali'nin Gao, Ménaka, Mopti, Segou ve Timbuktu bölgelerindeki çatışmalar 187.140 kişinin ülke içinde yerinden edilmesine yol açarken, her ay yaklaşık 10.000 kişi yeni yerinden edilmiş oluyor (FAO, 2019b).

Bu büyük nüfusun yerinden edilmesi bölgedeki gıda güvensizliğinin başlıca nedenidir. Bu şiddet hem tarımsal faaliyetleri hem de çobanların otlatma alanlarını sekteye uğratarak evlerin yer değiştirmesini zorunlu hale getirmiş ve bölgenin gıda ve beslenme güvenliği üzerinde baskı oluşturmuştur. Burkina Faso'da yerinden edilme oranları şiddetten büyük ölçüde etkilendi ve 2018'den bu yana yaklaşık 500.000 kişi yerinden edildi (FAO, 2019c). Burada da şiddet tarımsal verimliliği büyük ölçüde düşürdüğü için gıda kaynakları üzerinde ciddi bir baskı söz konusudur; Burkina Faso'da çatışma bölgelerinde tarımsal faaliyetlerde %20-70 oranında düşüş yaşanmıştır (FAO, 2019c).

İklim değişikliği de bu yer değiştirmeyi etkilemiştir. Tarımsal ve pastoral geçim kaynaklarına bu kadar bağımlı bir bölgede, iklim koşullarındaki dalgalanmalar ve öngörülemezlik bu geçim kaynaklarını daha az uygulanabilir hale getirmektedir. Kuraklık ve/veya sel yaşanan bölgelerde, mahsul verimindeki düşüşler bazı hanelerin alternatif geçim kaynakları benimsemesini gerektirmiştir. Bu durum, iklim değişkenliğinin büyük ölçüde yağmurla beslenen tarıma bir ekonomiyi tehdit ettiği Burkina Faso'daki agro-pastoralist haneler için geçerlidir (Kima vd., 2015). Bu çalışma, çoğunlukla erkek hane reislerinin madencilik, inşaat ve taşımacılık gibi tarım dışı geçim kaynaklarına yöneldiğini göstermiştir. Yaşlı ve genç nüfusun, sermaye ve mekânsal hareketlilik eksikliği nedeniyle bu alternatif geçim kaynaklarını benimseme olasılığı daha düşüktür.

Kadınlar ve erkekler hareketlilik konusunda her zaman eşit fırsatlara sahip olmadıkları için göç toplumsal cinsiyete dayalı bir konudur. Bu durum bazı açılardan varlık eşitsizlikleri ile doğrudan bağlantılıdır. Ulaşım araçlarına veya ulaşım hizmetlerinden yararlanabilecek finansal varlıklara sahip olanlar daha iyi göç edebilmektedir. Kadınlar genellikle bu tür kaynaklara eşit erişim imkanına sahip değildir. Yeniden üretime dayalı iş bölümü de dahil olmak üzere hane içi sorumluluklar üzerindeki kısıtlamalar, kadınların genellikle köy dışında daha az hareketlilik seçeneğine sahip olduğu anlamına gelmektedir. Bu da kadınların iklim değişikliği bağlamında geçim kaynaklarına uyum sağlama seçeneklerini sınırlamaktadır. Burkina Faso'da yapılan bir araştırma, kente veya diğer kırsal alanlara kısa vadeli göç yatırımlarının tarımsal pastoralist haneler tarafından tercih edilen bir uyum stratejisi olduğunu (Deshingkar, 2012), ancak kadınların kısa süreli göç etme olasılığının daha düşük olduğunu göstermektedir (Kima vd., 2015).

TOPLUMSAL CİNSİYET VE SİYASİ İSTİKRARSIZLIK

Siyasi istikrarsızlık, zayıf devlet ve kurumsal kapasite, militan ve terörist şiddet ve insani krizlerin bileşik ve etkileşimli etkileriyle Sahel'de büyüyen bir endişe kaynağı olmuştur (OECD/ SWAC, 2020). Çalışmalar, iklim değişikliğinin kendi başına artan siyasi ve sosyal çatışmanın doğrudan bir itici gücü olmasa da, halihazırda belirgin olan sistemik 'tehlikeleri, maruziyetleri ve kırılma noktaları' yoğunlaştırdığını göstermiştir (IPCC, 2019: 178). Sahel'de çeşitli sosyal koşullar istikrarsızlaştırıcı koşullar sağlamıştır ve bazı durumlarda iklim değişikliği bu zorlukları daha da belirgin hale getirmektedir.

Kadınlar genellikle marjinal siyasi temsil konumlarında olduklarından, siyasi istikrarsızlık dönemlerinde baskı ve şiddete karşı özellikle . Çad gibi siyasi istikrara silahlı gruplar tarafından meydan okunduğu durumlarda, kadın grupları da dahil olmak üzere sivil topluma yönelik baskılar meydana gelmiştir (Eizenga, 2018). Baskının daha az uygulanabilir bir siyasi seçenek olduğu durumlarda, Sahra altı Afrika'daki baskın partiler arasında, daha otoriter siyasi gündemleri desteklemek için kadın gruplarını birlikte seçme eğilimi artmaktadır (Donno ve Kreft, 2019).

Bu ko-optasyon kadın hakları konusunda bir miktar müsamahaya izin verse de nihayetinde daha otoriter liderler etrafında iktidarı pekiştirmeye ve liberal demokrasiyi azaltmaya yaramaktadır ki bu da kadınların da bir parçası olduğu marjinal grupları daha da güçsüzleştiren bir değiş tokuştur.

İklim değişikliğini, özellikle çoban-çiftçi topluluklar arasında çatışmanın itici gücü olarak görme eğilimi vardır. Bu ekolojik güvenlik teorilerine göre, kaynakların kıtlığı halkları rekabete sürükler (Homer-Dixon 1994). Bir dizi çalışma, bu kaynak kıtlığı ve rekabet kavramının altında yatan 'materyalizmi' sorgulamakta ve etik, yasal emsal ve yönetim konularının gruplar arasındaki uyumsuzluğun daha yüzeysel belirtilerinin altında yatabileceğini belirtmektedir (Turner 2004, Williams 2016). Siyasi istikrarsızlığa *neden olan* şeyin iklim değişikliği olmadığını, daha ziyade başlangıçta zayıf yönetim ve istikrarsızlığın var olduğunu, bunun da iklim değişikliğinin etkileriyle daha da kötüleştiğini savunmaktadırlar (Raleigh, 2010). Örneğin Mali'de, toprak için artan tarım-çoban rekabeti, şiddet bölgesinde giderek düzensizleşen devlet gücü ve hükümetin yolsuzluğu gibi bir dizi faktör bu çatışmaları tetiklemektedir (Benjaminsen ., 2012).

Kadınların, en azından bazı bağlamlarda, kıtlığa Malthusçu bir ekonomi teorisinin onlardan beklediğinden daha farklı tepki verebileceklerine dair bazı kanıtlar vardır. Kaynak kıtlığı rekabet olasılığını artırabilirken, bazı araştırmalar kadınların farklı bir şekilde tepki verebileceğini göstermiştir. Toplumsal cinsiyete dayalı sosyal dışlanma ve marjinalleşme deneyimleri, kadınların kıtlık koşullarıyla karşı karşıya kaldıklarında rekabet etmek yerine işbirliği yapmaya daha yatkın oldukları durumlar yaratmaktadır (Patt vd., 2009). Bu durum tüm kadınların deneyimlerine genellenemese de, erişim engelleri nedeniyle kadınların resmi kurumların dışında faaliyet göstermeleri genellikle kısıtlandığından, birçok kadının hedeflerine ulaşmak için rekabet yerine işbirliğine koşullandığı söylenebilir.

Toplumsal cinsiyeti dönüştürücü bir yaklaşıma doğru

İklim değişikliği sadece ekolojik olarak istikrarı bozan bir olgu değil, aynı zamanda potansiyel olarak sosyal olarak da istikrarı bozan bir olgudur. Bu istikrarsızlık makro ve mikro düzeylerde hissedilebilir.

DÖNÜŞÜM YOLUYLA ESNEKLİK

Devletlerin yapısal ve sistemik zayıflık, ekonomik belirsizlik veya önemli demografik değişim yaşadığı durumlarda, iklim değişikliği bu risklerle ilişkili baskıları daha da artırabilir (Seter vd., 2018). Devletler sistemik kırılganlık alanlarını ve nüfuslarını , şiddetli iklim olayları durumunda müdahale edebilecek ve gerekli desteği sağlayabilecek bir konumda olabilirler. Bununla birlikte, kırılgan devlet kapasitesi gibi daha geniş ve köklü yapısal zayıflıklar, iklim değişikliğinin etkileriyle daha da kötüleşebilecek huzursuzluğun köklerini gidermek için daha dönüştürücü bir değişim gerektirmektedir.

Son zamanlarda, akademisyenler ve uygulayıcılar arasındaki tartışmalar, iklim kırılganlığını azaltma ve uyum yoluyla ele almaktan uzaklaşmış ve bunun yerine dayanıklılığa yönelik bir yaklaşım benimsemiştir (Pelling vd., 2015; McOmber vd., 2019). Azaltım, toplumların olumsuz çevresel etkilerini, örneğin yeniden ağaçlandırma girişimleri veya karbon azaltma politikaları yoluyla azaltma sürecidir. Adaptasyon, toplumların iklim değişikliklerine uyum sağlamak için yaşam biçimlerini gerektiği gibi değiştirdikleri süreci ifade eder. Son olarak, dayanıklılık, toplumların sadece iklim değişikliklerine uyum sağlamakla kalmayıp aynı zamanda gelecekteki iklim olaylarına yanıt vermek için hazırlık yapabildikleri süreci ifade eder.

Bu yaklaşım, savunmasız nüfusları zaman içinde şiddetli iklim olaylarına yanıt verebilecek kaynaklarla donatacak sosyal değişime yönelik daha sürdürülebilir bir müdahaleyi benimsemektedir. Argüman, adaptasyon müdahalelerinin iklim şoklarına reaktif bir yanıt sağlayarak güç hiyerarşilerinin statükosunu pekiştirebileceği ve marjinalleştirilmiş nüfusların iklim değişikliğine karşı savunmasızlık döngüsü içinde kalmasına izin verebileceğidir. Öte yandan dayanıklılık, sosyal kırılganlığı şekillendiren altta yatan eşitsizlikleri ele alarak bu tür krizlere proaktif bir yanıt sağlayan sosyal bir dönüşüm gerektirir (Pelling ve Manuel-Navarette, 2011).

Dirençli bir geçim kaynakları yaklaşımı, risk altındaki nüfuslar arasında eşitliği teşvik etmek için yapısal dönüşüm gerektirir. Örneğin, iklim şoklarına karşı savunmasız olan nüfuslar, sosyal olarak ayrıcalıklı grupların sahip olabileceği iklim hizmetleri ve yatırım kaynaklarına eşit erişime sahip olmayabilir. Bu durum, belirli bir iklim olayına yanıt vermede, bu olaydan sonra toparlanmada ve gelecekte olabileceklere hazırlanmada ciddi engeller ortaya çıkarmaktadır. Kaynaklara erişimi sınırlı olanlar, yoksulluk uçurumları derinleşebileceğinden veya devlet ve kurumsal kaynaklara erişim daha zor olabileceğinden, eşitsizliklerin artmasına neden olabilir.

Bu gibi durumlarda, örneğin kuraklıktan kaynaklanan mahsul kıtlığı karşısında ekonomik yardım sağlamak, ihtiyaç sahiplerinin tek bir iklim olayına yanıt vermesine yardımcı olabilir. Ancak iklim akıllı tarım eğitimi, iklim bilgisinin yaygınlaştırılması ve çiftçiler için sigorta gibi kaynaklar yoluyla uzun vadeli ve sürekli destek sağlanması, en kırılgan çiftçilerin gelecekteki iklim olaylarına hazırlanmasına yardımcı olabilir. Bu, sosyal ve kurumsal destek sistemlerini artırarak ve daha önce onları iklim hizmetlerine adil erişimden dışlayan yapı ve normlara meydan okuyarak başarılabılır.

DAYANIKLILIK İNŞASINA TOPLUMSAL CİNSİYET TEMELLİ BİR YAKLAŞIM

Kalkınma kurumları ve politika yapıcılar, Sahel'de iklim direncini artırmaya yönelik merkezi bir müdahale noktası olarak toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirmeye odaklanmışlardır. Yukarıda sunulan dayanıklılıkla ilgili fikirlerden yola çıkarak, dayanıklılık inşasına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı bir yaklaşım, kadınları iklim krizlerine karşı daha savunmasız hale getiren altta yatan yapısal eşitsizliklere odaklanmaktadır. Çünkü sosyal eşitsizlikler, kadınların şiddetli iklim olaylarına hazırlanmalarına yardımcı olabilecek adaptif kaynaklara erişimini uzun süredir engellemektedir. İklim direnci kaynaklarına erişim ve bu kaynakların kullanımının önündeki bu engeller fiziksel, ekonomik veya bilişsel olabilir.

Dışlanmanın derinlere gömülü yapısal ve normatif kodları toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini şekillendirdiğinden, kalkınma kurumları toplumsal cinsiyet dönüşümü adı verilen bir yaklaşımı benimsemeye başlamıştır (Cole ., 2015). Bu yaklaşımın amacı, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yalnızca semptomlarını tedavi etmekle kalmayıp, bunun yerine dışlanmayı kökten pekiştiren yapıları meydan okumaya odaklanan politikalar uygulamaktır. Örneğin, toplumsal cinsiyeti dönüştürücü bir yaklaşım sadece kadınların okuryazarlık oranlarını iyileştirmeye çalışmakla kalmayıp, okul ücretleri, hane içinde ihtiyaç duyulan işgücü veya kadınların hareketliliğini kısıtlayan normlar gibi kız çocuklarının okula gitmemesinin altında yatan nedenlere meydan okuyarak eşitsizlikleri gidermeye çalışacaktır.

Senegal ve Mali'de, iklim krizlerinin ardından alternatif bir geçim kaynağı olarak göç etme kararlarında eğitimin önemli bir etken olduğu; daha fazla eğitim almış olanların alternatif geçim kaynakları için daha fazla seçeneğe sahip olduğu tespit edilmiştir.

geçim adaptasyonları (van der Land ve Hummel, 2013). Her iki ülkede de erkeklerin ve erkek çocuklarının eğitilmiş olma olasılığı kadınlardan çok daha yüksektir. Bunun anlamı, kadın eğitiminin önündeki yapısal engellerin, giderek istikrarsızlaşan iklim koşullarında kadınların geçim kaynaklarını doğal kaynaklara dayalı olmaktan çıkarma becerilerinin önünde de engel teşkil ettiğidir. Toplumsal cinsiyeti dönüştürücü bir yaklaşım, eğitim eşitliğini kalkınma müdahaleleri için önemli bir giriş noktası olarak tanımlayacak ve erkekler ve kadınlar için iklime dirençli geçim kaynaklarına daha eşit erişim sağlayacaktır. Daha kapsamlı bir toplumsal cinsiyet dönüştürücü yaklaşım, çocuk bakımı sorumlulukları, toplu taşımada cinsiyete dayalı alan kısıtlamaları, köy dışındaki sosyal ağlara erişim eksikliği gibi kadınların göçünü engelleyen diğer yapısal ve normatif engelleri tespit edecek ve bu eşitsizlik sistemlerine meydan okumak için çalışacaktır.

Aşağıdaki bölümler, Sahel'de iklime dayanıklılık ve uyum için toplumsal cinsiyet yaklaşımını uygulamaya çalışan iki projeyi detaylandırmaktadır. İklim hizmetleri programlamasındaki dönüşüm süreçleri hakkında önemli dersler ortaya koymaktadır.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ, TARIM VE GIDA GÜVENLİĞİ (CCAFS) PROJESİ

CGIAR Merkezleri, Araştırma Programları ve Platformları tarafından yönetilen CCAFS projesi, Senegal'deki kırsal tarım topluluklarında iklim bilgisine cinsiyete dayalı erişimi anlamak ve iyileştirmek ve bu bilgiyi kullanıma aktararak hane halklarının ve toplulukların çevresel şoklara ve iklim krizlerine karşı daha hazırlıklı olmasını sağlamak amacıyla çalışmıştır. Projeler başlangıçta toplumsal cinsiyeti dönüştürücü bir yaklaşım uygulamamış olsa da, her zaman proje uygulaması ve faaliyetlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirmekle ilgilenmişlerdir. Toplumsal cinsiyet dönüştürücü yaklaşımlar daha sonra benimsenmiş, araştırılmış ve aşağıda incelenen iki vakanın özizlemesi bazı proje faaliyetlerinde uygulanmıştır. Yine de, bu iki Senegal vaka çalışmasında tespit edilen bulgular, iklim bilgi hizmetlerinin sunumunda toplumsal cinsiyet dönüştürücü yaklaşımlar için giriş noktalarını göstermektedir.

İlk olarak, erkekler ve kadınlar iklim akıllı tarıma ilişkin farklı ihtiyaçlar ve iklim bilgisi desteği iletilirken, kaynakların nasıl tahsis edileceğine ve hanenin hangi tarımsal uygulamaları benimseyeceğine karar verenler ağırlıklı olarak erkekler olmuştur. Örneğin, Malem Thierign topluluğunda kadınlar, gelişmiş depolama stratejileri konusunda daha fazla bilgi ve desteğe ihtiyaç duyduklarını açıklamışlardır. Kadınlar bu endişelerini dile getirmiştir çünkü hane için gıda tahsis etmekten ve hazırlamaktan sorumludurlar ve bu nedenle gıda depolama ile ilgili konuların daha fazla farkındadırlar. Genellikle depolama gerektirmeyen, bunun yerine satış için doğrudan pazara giden nakit ürünlerden sorumlu olan erkekler, bir bilgi ihtiyacı olarak iyileştirilmiş depolamaya öncelik vermemiştir. Çünkü erkekler

Hanehalkı kararlarının alınmasından sorumlu olan bu ihtiyaç, bu nedenle mutlaka ele alınmamış veya kabul edilmemiştir (McKune ve ark., 2018).

İklim bilgi hizmetlerinin cinsiyete dayalı erişimi ve kullanımına ilişkin daha önceki bir inceleme 2013 yılında Senegal'in Kaffrine kentinde gerçekleştirilmiştir. Burada kadınlar bilgi paylaşımında 'sohbet kutusu' sistemine güvenme eğilimindeydi (Tall vd., 2014). Bu sistemde, iklim bilgisi mesajlarını kullanma ve anlama konusunda eğitilmiş bir kadın, yayım hizmetlerinden veya meteoroloji ofisinden bir güncelleme mesajı almaktadır. Bu mesajda hava durumu ve ekim programları hakkında güncel bilgiler ya da sadece iklim açısından akıllı tarım uygulamaları hakkında öneriler yer alabilir. Bu kadın daha sonra kadınların her gün çalışmak için toplandıkları tarlaların dışında bekleyecek ve bu bilgileri oradan geçenlerle paylaşacaktır.

Bilgi paylaşımına yönelik bu strateji, kadınların genellikle diğer bağlamlarda kullandıkları iletişim sistemleri üzerine inşa edilmiştir. Kadınlar bilginin kaynağına, yani kendi toplumlarında başkalarıyla paylaşmak üzere eğitilmiş bir kadına güvenmişlerdir. Ayrıca, kısa mesaj gibi tek yönlü bir iletişim yerine çok yönlü bir diyalog süreci aracılığıyla bilgi paylaşımı konusunda kendilerini daha rahat hissetmişlerdir. Kadınlar birbirlerine sorular sorabiliyor ve bir bilgi kafa karıştırıcı ya da net değil gibi görüldüğünde açıklama isteyebiliyorlardı. Son olarak, bu yaklaşım iletişimin topluluktaki kadın çiftçilerin kullandığı yerel bir dile aktarılmasını sağlamıştır. Sözlü olarak iletildiği için okuma yazma bilmeyenler bilgiyi almaktan mahrum bırakılmamıştır.

O halde toplumsal cinsiyet dönüşümünün anahtarı, yerel bağlamın ihtiyaçlarını dinlemek ve bunlara yanıt vermektir. Bu durumda eşitliğin teşvik edilmesi, kadınların ve erkeklerin bilgiye farklı şekilde eriştiğinin kabul edilmesine bağlıdır. Bu nedenle, bölgedeki kadın çiftçilere yardımcı olacak ve nihayetinde onlar tarafından benimsenecek bir bilgi paylaşım sistemi oluşturulurken kadınların bilgi sistemlerinin ve iletişim tercihlerinin dikkate alınması gerekmiştir.

İKLİM AŞIRILIKLARI VE AFETLERE KARŞI DİRENÇ VE UYUM OLUŞTURMA (BRACED) PROJESİ

DFID tarafından finanse edilen BRACED projesi de iklim bilgi hizmetleri yoluyla dayanıklılığı artırmaya çalışmıştır. Bu proje 2015-17 yılları arasında kısmen Burkina Faso'da gerçekleştirilmiştir. Başından beri, toplumsal cinsiyet dönüşümü, dayanıklılık girişimleri içinde toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirmeye yönelik bir strateji olarak projenin temel hedeflerinden biriydi. Ancak, projenin kendi içindeki mekanizmalar bu hedeflere çok iyi hizmet etmedi. İlk zorluklardan biri, kalkınma projesinin kendi içinde, işbirliği yapan paydaşların toplumsal cinsiyet dönüşümcü yaklaşımın ne olduğu veya nasıl uygulanması gerektiği konusunda güçlü bir anlayışa sahip olmamasıydı. Bu nedenle, yapısal değişimin etkin bir şekilde ele alınmasına projenin başından itibaren aynı şekilde öncelik verilmemiştir.

İkinci olarak, toplumsal cinsiyeti dönüştürücü yaklaşımlar ve bunların proje hedefleri ve yaklaşımlarıyla ilgisi hakkında paylaşım ve öğrenme fırsatları ancak projenin ilerleyen dönemlerinde ortaya çıkmış ve bu alanda ilerleme kaydedilmiştir. Uygulayıcılar, Burkina Faso'da dönüşümün nasıl görüldüğünü yeniden tanımlamak için kurumsal sınırlar ötesinde işbirliği yapabilmiş, küçük yerel kurumlar, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik çabaları engelleyebilecek yerel normlar, gelenekler ve uygulamalar hakkında devlet ve uluslararası düzeydeki kurumları bilgilendirmiştir. Proje, uygulayıcı bir yaklaşımla, iklim direnci girişimlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etmek için toplumsal cinsiyet dönüştürücü yaklaşımların geliştirilmesinin programlanmasının zorunlu olarak yinelenen bir süreç olduğunu göstermiştir (McOmber vd., 2019).

Politika önerileri

İklim esnekliği, adaptasyonu engelleyen yapıların dönüştürülmesini gerektirir ve bu süreçte toplumsal cinsiyet merkezi bir öneme sahiptir. Sosyal kırılganlık ve marjinalleşmenin dayanıklılık sonuçlarını nasıl şekillendirebileceğini anlamak, kalkınma müdahalelerinin özellikle toplumsal cinsiyete odaklanarak uygulanması için kritik öneme sahiptir. Yukarıdaki vaka çalışmalarından alınan dersler, başarılı olmak için aşağıdakilerin yapılması gerektiğini göstermektedir:

- 1.** Kadınların ve erkeklerin iklim değişikliğiyle ilgili farklı deneyimleri vardır ve bunun dayanıklılık oluşturma ihtiyaçları üzerinde etkileri vardır. Erkekler ve kadınların her ikisi de aynı bilgiye ihtiyaç duyabilirken, bu bilginin eğitim ve bilişsel yeteneklere, dil becerilerine ve teknolojiye erişime bağlı olarak farklı kitlelere farklı şekilde iletilmesi gerekebilir; bunların tümü, eğitime ve araçlara eşit erişim konusundaki cinsiyete dayalı engeller tarafından büyük ölçüde şekillendirilir. Bu farklılıkların farkında olmak, bağlamsal farkındalığa derinden bağlıdır. Kadınların kaynaklara eşit erişiminin önündeki yapısal ve normatif engelleri anlamak, eşitsizlik sistemlerine meydan okumanın ve bunları dönüştürmenin ilk adımıdır. Bu nedenle, politika perspektifinden bakıldığında, iklim direnci programlamasında kadınların ihtiyaçları ve çıkarları hakkında araştırma süreçlerini ölçeklendirmek mümkün olsa da, bu ihtiyaçlar ve çıkarlar kültürler ve bölgeler arasında seyahat etmeyebilir.
- 2.** Farklı bilgi sistemlerinin anlaşılması ve bunlara değer verilmesi önemlidir. Sahelilerin iklim değişikliği riskini ve buna bağlı sorunları ve çözümleri nasıl algıladıklarını anlamak, kadınların ve erkeklerin kalkınma projesinde ve uygulamasında tam katılımcı olmalarını sağlamak için kritik öneme sahiptir. Bu süreçte sosyal eşitsizliğin göz önünde bulundurulması, iklim bilgilerinin kadınlar ve erkekler için ilgili ve kullanılabilir kalmasını sağlamak açısından kritik önem taşımaktadır. Kalkınma girişimleri, bilgi sistemlerinin eğitime erişim, iletişim araçları ve sosyal ilişkiler gibi faktörler tarafından şekillendirildiği ve bunların da cinsiyetler arasında eşit bir şekilde paylaşılamayabileceği gerçeğini de dikkate almalıdır. Bu durum, bir topluluk içindeki en hassas paydaşları dahil etmek için çeşitli sosyal yardım stratejilerinin gerekli olduğu anlamına gelebilir.
- 3.** BRACED vaka çalışması, dönüşen yapılara yanıt vermek için gerekli olan programlama ve İzleme ve Değerlendirme (İ&D) prosedürlerinde esneklik ihtiyacını örneklemektedir. Toplumsal cinsiyet dışlamasının pek çok biçimi, din, kültür, kurumlar ve tarihsel miraslar gibi bir dizi faktör tarafından şekillendirilen ataerkil normların mirasının sonucudur.

sömürgeciliğin bir ürünüdür. Bu uygulamalar ve inançlar, bazı durumlarda nesiller boyunca varlığını sürdürmüştür ve kolay kolay değişmezler. Kalkınma süreçlerinin, bu yapısal değişim sürecinde kendileri de 'dönüşen' topluluğun değişen ihtiyaçlarına duyarlı olması esastır. Nihayetinde dönüşüm, toplulukların ve kalkınma kurumlarının baskının köklerini, değişimi kabullenmeyi ve bunu başarmanın yollarını öğrenmeleri gereken bir sosyal öğrenme sürecidir. Dönüşümsel 'ilerlemenin' her zaman doğrusal bir yörünge olmayabileceğini kabul ederken, yeniden düşünme ve yinelemeli öğrenme süreçlerini hesaba katan kalkınma programları, bu tür sistemik değişimi desteklemek ve toplumsal cinsiyet eşitliği yoluyla dayanıklılık inşa etmek için daha donanımlı olacaktır. Bu, İzleme ve Değerlendirme süreçleri dahilinde esnek hedefler ve ölçütler belirlemenin yanı sıra gözlemlenebilir değişim için daha uzun zaman çizelgeleri gerektirir - ki bu da nihayetinde nesiller boyu sürebilir.

Son olarak, toplumsal cinsiyet ve iklim değişikliğine ilişkin son COP25 kararı, Lima Toplumsal Cinsiyet Çalışma Programı için Toplumsal Cinsiyet Eylem Planına yerel bilginin dahil edilmesine öncelik vermektedir. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC) Toplumsal Cinsiyet Eylem Planı'nın D.3 bölümünde "toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemenin iklim finansmanına" entegre edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (UNFCCC, 2016: 6). Bu tür programlar, sosyal öğrenme süreçlerini, esnekliği ve dönüşümü iklim değişikliği eylem çabalarına dahil etmek için bir fırsat sunmaktadır. Bu yaklaşımlar, ana akımlaştırıldıkları takdirde, kalkınma kurumlarının, değişen iklim bağlamında kadınların dirençli geçim kaynakları oluşturma becerilerini engelleyen normlara ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine daha duyarlı olmalarına yardımcı olabilir.

Referanslar

- Aker, J. C. ve C. Ksoll (2016), "Can mobile phones improve agricultural outcomes? Evidence from a randomized experiment in Niger", *Food Policy*, Vol. 60, pp. 44-51, <https://doi.org/10.1016/j.foodpol.2015.03.006>.
- Alkire, S. ve diğerleri (2013), "The Women's Empowerment in Agriculture Index", *World Development*, Vol. 52, pp. 71-91, <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2013.06.007>.
- Allen, T., P. Heinrigs ve I. Heo (2018), "Agriculture, Food and Jobs in West Africa", *West African Papers*, No. 14, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/dc152bc0-en>.
- Batiwala, S. (2007), "Güçlendirmeden güç çıkarmak: Deneyimsel bir açıklama", *Development in Practice*, Cilt 17, Sayı 4-5, s. 547-65, <https://doi.org/10.1080/09614520701469559>.
- Benjaminsen, T. A. ve diğerleri (2012), "Does climate change drive land-use conflicts in the Sahel?", *Journal of Peace Research*, Cilt 49, Sayı 1, s. 97-111, <https://doi.org/10.1177/0022343311427343>.
- Biasutti, M. (2019), "Afrika Sahelindeki yağış eğilimleri: Özellikler, süreçler ve nedenleri", *WIREs Climate Change*, Cilt 10, Sayı 4, Temmuz/Ağustos, <https://doi.org/10.1002/wcc.591>.
- Blackden, M. ve Q. Wodon (2006), "Gender, Time Use, and Poverty: Giriş", *Sahra-altı Afrika'da Toplumsal Cinsiyet, Zaman Kullanımı ve Yoksulluk*, Dünya Bankası Çalışma Belgesi, No. 73, Dünya Bankası, Washington, D.C.
- Bouchama, N. ve diğerleri (2018), "Gender Inequality in West African Social Institutions", *West African Papers*, No. 13, OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/fe5ea0ca-en>.
- Carr, E.R. ve M.C. Thompson (2014), "Gender and climate change adaptation in agrarian settings: Current thinking, new directions, and research frontiers", *Geography Compass*, Vol. 8, Issue 3, pp. 182-197, <https://doi.org/10.1111/gec3.12121>.
- Cole, S. M. ve diğerleri (2015), "Sucul tarım sistemlerinde gıda, beslenme ve ekonomik sonuçlardaki eşitsizlikleri ele almak için toplumsal cinsiyeti dönüştürücü yaklaşımlar", *CGIAR Çalışma Belgesi*, No. 42, <https://hdl.handle.net/10568/68525>.
- Cornwall, A. (2016), "Kadınların güçlendirilmesi: Ne işe yarıyor?" *Journal of International Development*, Cilt 28, Sayı 3, s. 342-359, <https://doi.org/10.1002/jid.3210>.
- CNA, (2007), *Ulusal Güvenlik ve İklim Değişikliği Tehdidi*, The CNA Corporation, Alexandria, Virginia.
- Dankelman, I. ve W. Jansen (2010), "Toplumsal cinsiyet, çevre ve iklim değişikliği: Understanding the linkages", I. Dankelman (ed.) *Gender and Climate Change: An Introduction*, Earthscan, Londra, s. 21-54.
- De Haan, C. ve diğerleri (2016), *Pastoralism Development in the Sahel: A Road to Stability?*, Dünya Bankası, Washington, D.C.
- de Sherbinin, A. (2014), "Climate change hotspots mapping: Ne öğrendik?", *İklim Değişikliği*, Cilt 123, s. 23-37, <https://doi.org/10.1007/s10584-013-0900-7>.
- Deshingkar, P. (2012), "Environmental risk, resilience and migration: implications for natural resource management and agriculture", *Environmental Research Letters*, Vol. 7, No. 1, <https://doi.org/10.1088/1748-9326/7/1/015603>.
- Devereux, S. 2019. "Preventable Famines: response and coordination failures in twenty-first-century famines", Jessica Dijkman ve Bas van Leeuwen (eds.) *An Economic History of Famine Resilience* içinde, Routledge, New York, s. 203-224.
- Diffenbaugh, N.S. ve F. Giorgi (2012), "Climate change hotspots in the CMIP5 global climate model ensemble", *Climate Change*, Vol. 114, pp. 813-822, <https://doi.org/10.1007/s10584-012-0570-x>.
- Doka, M.D., D. Madougou, D. ve A. Diouf (2014), *Food Crisis, Gender, and Resilience in the Sahel: Lessons from the 2012 crisis in Burkina Faso, Mali, and Niger*, Oxfam International, Londra.
- Donno, D., ve A. Kreft (2019), "Authoritarian institutions and women's rights", *Comparative Political Studies*, Cilt 52, Sayı 5, s. 720-753, <https://doi.org/10.1177/0010414018797954>.

- Dunning, C. M., E. Black ve R.P. Allan (2018), "Gelecekteki iklim değişikliği altında Afrika üzerinde daha yoğun yağışlarla daha geç yağışlı mevsimler", *İklim Dergisi*, Cilt 31, Sayı 23, <https://doi.org/10.1175/JCLI-D-18-0102.1>.
- Egbebiyi, T. S., O. Crespo ve C. Lennard (2019), "Defining crop-climate departure in West Africa: Improved understanding of timing of future changes in crop suitability", *Climate*, Vol. 7, Issue 9, <https://doi.org/10.3390/cli7090101>.
- Eizenga, D. (2018), "The unstable foundations of political stability in Chad", *West African Papers*, No. 12, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/508844d3-en>.
- Englebrecht, F. ve diğerleri (2015), "Projections of rapidly rising surface temperatures over Africa under low mitigation", *Environmental Research Letters*, Cilt 10, Sayı 8, s. 1-16.
- Epule, T. E., J.D. Ford ve S. Lwasa (2018), "Climate change stressors in the Sahel", *GeoJournal*, Vol. 83, Issue 6, pp. 1411-1424, <https://doi.org/10.1007/s10708-017-9831-6>.
- Epule, T.E. ve diğerleri (2014), "The causes, effects and challenges of Sahelian droughts: a critical review", *Regional Environmental Change*, Vol. 14, Issue 1, pp. 145-156.
- FAO (2011), "The Role of Women in Agriculture", *ESA Working Paper*, No. 11-02, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü, Roma, <http://www.fao.org/3/am307e/am307e00.pdf>.
- FAO (2012), "Invisible Guardians - Women manage livestock diversity", *FAO Animal Production and Health Paper*, No. 174, The Food and Agriculture Organization of the United Nations, Roma, <http://www.fao.org/3/i3018e/i3018e00.htm>.
- FAO (2014), *FAO İstatistik Yıllığı 2014: Afrika Gıda ve Tarım*, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü, Akra, <http://www.fao.org/3/a-i3591e.html>.
- FAO (2019a), "Sahel-Regional Overview", Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü, Roma, <http://www.fao.org/3/ca4321en/ca4321en.pdf>.
- FAO (2019b), "Mali: Müdahaleye Genel Bakış", Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü, Roma, <http://www.fao.org/3/ca7307en/CA7307EN.pdf>.
- FAO (2019c), "Burkina Faso: Joint Response 2019-2020", Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü, Roma, <http://www.fao.org/3/ca6845en/CA6845EN.pdf>.
- Fletschner, D. ve L. Kenney (2011), "Rural women's access to financial services-credit, saving and insurance", *ESA Working Paper*, No. 11-07, The Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome, <http://www.fao.org/3/a-am312e.pdf>.
- Gautier, D., D. Denis ve B. Locatelli (2016), "Impacts of drought and responses of rural populations in West Africa: a systematic review", *WIREs Climate Change*, Cilt 7, Sayı 5, pp. 666-681, <https://doi.org/10.1002/wcc.411>.
- Gurumurthy, A. (2004), "Gender and ICTs: Genel Bakış Raporu", Brighton, Kalkınma Çalışmaları Enstitüsü, BRIDGE, Brighton, <http://www.bridge.ids.ac.uk/sites/bridge.ids.ac.uk/files/reports/CEP-ICTs-OR.pdf>.
- Heinrigs, P. (2010), "İklim Değişikliğinin Sahel Bölgesindeki Güvenlik Etkileri: Policy Considerations", OECD Sahel ve Batı Afrika Kulübü Sekreteryası, Paris, <https://www.oecd.org/swac/publications/47234320.pdf>.
- Henry, S., B. Schoumaker ve C. Beauchemin (2004), "Yağışların ilk göç üzerindeki etkisi: A multi-level event-history analysis in Burkina Faso", *Population and Environment*, Vol. 25, Issue 5, pp. 423-460, <https://doi.org/10.1023/B:POEN.0000036928.17696.e8>.
- Homer-Dixon, T. F. (1994), "Environmental scarcities and violent conflict: Vakalardan elde edilen kanıtlar", *Uluslararası Güvenlik*, Cilt 19, Sayı 1, s. 5-40.
- Homewood, K. (2018), "Pastoralism", *The International Encyclopedia of Anthropology*, s.1-10, <https://doi.org/10.1002/9781118924396.wbiea1559>.
- Hooper, L.G. ve diğerleri (2018), "Traditional cooking practices and preferences for stove features among women in rural Senegal: Geliştirilmiş ocak tasarımı ve müdahaleleri hakkında bilgilendirme", *PloS ONE*, Cilt 13, Sayı 11.
- IPCC (2019), *1,5°C Küresel Isınma: Özel Rapor*, Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli, Cenevre, <https://www.ipcc.ch/sr15>.
- Kabeer, N. (2005), "Gender equality and women's empowerment: A critical analysis of the third millennium development goal 1", *Gender & Development*, Vol. 13, Issue 1, pp. 13-24, <https://doi.org/10.1080/13552070512331332273>.
- Kima, S.A. ve diğerleri (2015), "Batı Afrika, Burkina Faso'nun alt nemli bölgesinde iklim değişikliğinin etkilerine uyum sağlamak: Agro-pastoralistlerin algıları", *Pastoralism*, Cilt 5, Sayı 16, <https://doi.org/10.1186/s13570-015-0034-9>.

- Kristjanson, P. ve diğerleri (2010), "Livestock and Women's Livelihoods: A Review of the Recent Evidence", Tartışma Belgesi No. 20, Uluslararası Hayvancılık Araştırma Enstitüsü, Nairobi.
- Loftsdóttir, K. (2001), "Where my cord is buried: WoDaaBe Kullanımı ve Toprağın Kavramsallaştırılması", *Journal of Political Ecology*, Cilt 8, No. 1, <https://doi.org/10.2458/v8i1.21577>.
- McKune, S. L., ve J.A. Silva (2013), "Pastoralistler baskı altında: Nijer'de ekonomik ve çevresel değişime çifte maruziyet", *Kalkınma Çalışmaları Dergisi*, Cilt 49, Sayı 12, pp. 1711-1727, <https://doi.org/10.1080/00220388.2013.822067>.
- McKune, S. L. ve diğerleri (2015), "Climate change through a gendered lens: Examining livestock holder food security", *Global Food Security*, Vol. 6, pp. 1-8.
- McKune, S. ve diğerleri (2018), "Nihai hedefe ulaşmak: İklim bilgi hizmetlerini iyileştirmeye yönelik müdahaleler daha fazla gıda güvenliğine yol açar mı?", *Climate Risk Management*, Cilt 22, s. 22-41, <https://doi.org/10.1016/j.crm.2018.08.002>.
- McLeman, R. A., ve L. M. Hunter (2010), "Migration in the context of vulnerability and adaptation to climate change: insights from analogues", *Climate Change*, Cilt 1, Sayı 3, s. 450-461.
- McOmber, C., C. Audia ve F. Crowley (2019), "Building resilience by challenging social norms: integrating a transformative approach within the BRACED consortia". *Disasters*, Cilt 43, pp. 271-294, <https://doi.org/10.1111/disa.12341>.
- Meinzen-Dick, R. ve diğerleri (2014), "The gender asset gap and its implications for agricultural and rural development", Quisumbing, A. ve diğerleri (eds) *Gender in Ggriculture içinde*, Springer, Dordrecht, s. 91-115.
- Moser, C. O. (1989), "Gender planning in the Third World: Pratik ve stratejik toplumsal cinsiyet ihtiyaçlarının karşılanması", *World Development*, Cilt 17, Sayı 11, s. 1799-1825, [https://doi.org/10.1016/0305-750X\(89\)90201-5](https://doi.org/10.1016/0305-750X(89)90201-5).
- Nagel, J. (2015), *Toplumsal cinsiyet ve iklim değişikliği: Etkiler, bilim, politika*, Routledge, New York.
- Neumann, K. ve F. Hermans (2017), "Sahelian ülkelerindeki insan göçünü yönlendiren nedir? A meta-analysis", *Population, Space and Place*, Cilt 23, Sayı 1, <https://doi.org/10.1002/psp.1962>.
- OECD/SWAC (2020), *Kuzey ve Batı Afrika'da Çatışmanın Coğrafyası*, Batı Afrika Çalışmaları, OECD Yayıncılık, Paris, <https://doi.org/10.1787/02181039-en>.
- OECD/SWAC (2019), *Batı Afrika'da Kadınlar ve Ticaret Ağları*, Batı Afrika Çalışmaları, OECD Yayıncılık, Paris, <https://doi.org/10.1787/7d67b61d-en>.
- OECD/SWAC (2010), "Sahelian Climate", OECD Sahel ve Batı Afrika Kulübü Sekreteryası, Paris, <https://www.oecd.org/swac/publications/47092928.pdf>.
- Park, J. Y., J. Bader ve D. Matei (2016), "Anthropogenic Mediterranean warming essential driver for present and future Sahel rainfall", *Nature Climate Change*, Vol. 6, Issue 10, pp. 941-945, <https://doi.org/10.1038/nclimate3065>.
- Patt, A. G., A. Dazé ve P. Suarez (2009), "Gender and climate change vulnerability: what's the problem, what's the solution", M. Ruth (ed.) *Distributional Impacts of Climate Change and Disasters içinde: Concepts and Cases*, Northeastern University, Boston, s. 82-102.
- Pelling, M., K. O'Brien ve D. Matyas (2015), "Adaptation and transformation", *Climatic Change*, Cilt 133, Sayı 1, s. 113-127.
- Pelling, M. ve D. Manuel-Navarrete (2011), "From resilience to transformation: the adaptive cycle in two Mexican urban centers", *Ecology and Society*, Cilt 16, Sayı 2, s. 11.
- Pepper, A. (2019), "Integrating gender analysis into food & nutrition security early warning systems in West Africa", *West African Papers*, No. 24, OECD Publishing, Paris,
- Price, M., Galie, A., J. Marshall ve N. Agu (2018), "Elucidating linkages between women's empowerment in livestock and nutrition: Nitel bir çalışma", *Development in Practice*, Cilt 28, Sayı 4, ss. 510-524, <https://doi.org/10.1080/09614524.2018.1451491>.
- Quisumbing, A. R., N. Kumar ve J. A. Behrman (2011), "Do shocks affect men's and women's assets differently?", IFPRI Discussion Paper, No. 01113, International Food Policy Research Institute.
- Ravera, F. ve diğerleri (2016), "Hintli çiftçilerin iklim değişikliğine toplumsal cinsiyete dayalı uyum stratejilerinin çeşitliliği: Feminist kesişimsel bir yaklaşım", *Ambio*, Cilt 45, Sayı 3, s. 335-351.
- Raleigh, C. (2010), "Political marginalization, climate change, and conflict in African Sahel states", *International Studies Review*, Cilt 12, s. 69-86.
- RPCA (2019), "Gıda ve Beslenme Durumu 2019-20", Gıda Krizini Önleme Ağı, www.food-security.net/en/topic/situation-alimentaire-et-nutritionnelle-2019-20.

- Seter, H., M.T. Ole ve J. Schilling (2018), "All about water and land? Doğu ve Batı Afrika'da kaynaklarla ilgili çatışmalar yeniden ele alındı." *GeoJournal*, Cilt 83, Sayı 1, s. 169-187, <https://doi.org/10.1007/s10708-016-9762-7>.
- Sharma, A. (2008), *Güçlendirmenin Mantığı: Development, Gender, and Governance in Neoliberal India*, University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Sorenson, S. B., C. Morssink ve P.A. Campos (2011), "Düşük gelirli ülkelerde güvenli suya güvenli erişim: Water fetching in current times", *Social Science and Medicine*, Cilt 72, Sayı 9, s. 1522-1526.
- Sultana, F. (2013), "Gendering climate change: Geographical insights", *The Professional Geographer*, Cilt 6, Sayı 3, s. 372-381, <https://doi.org/10.1080/00330124.2013.821730>.
- Tall, A. ve diğerleri (2014), "Information? Gender, power and equity considerations in the design of climate services for farmers", *CCAFS Working Paper*, No. 89, CGIAR Research Program on Climate Change, Agriculture and Food Security (CCAFS), Copenhagen, <https://hdl.handle.net/10568/49673>.
- Thornton, P.K. ve diğerleri (2003), "Locating poor livestock keepers at the global level for research and development targeting", *Land Use Policy*, Vol. 20, Issue 4, pp. 311-322, [https://doi.org/10.1016/S0264-8377\(03\)00034-6](https://doi.org/10.1016/S0264-8377(03)00034-6).
- Turner, M. (2004), "Political ecology and the moral dimensions of 'resource conflicts': The case of farmer-herder conflicts in the Sahel", *Political Geography*, Vol. 3, pp. 863-889, <https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2004.05.009>.
- Twyman, J. ve diğerleri (2014), "Gender and Climate Change Perceptions, Adaptation Strategies, and Information Needs Preliminary Results from four sites in Africa", *CCAFS Working Paper*, No. 83, CGIAR Research Program on Climate Change, Agriculture and Food Security (CCAFS), Copenhagen.
- UNEP (2011), *Geçim Güvenliği: Sahel'de İklim Değişikliği, Göç ve Çatışma*, Birleşmiş Milletler Çevre Programı.
- UNESCO (2019), *eAtlas of Gender Inequality in Education*, UNESCO Institute for Statistics, Montreal.
- UNFCCC (2016), *Toplumsal Cinsiyet Eylem Planı*, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, New York.
- van der Land, V. ve D. Hummel (2013), "Vulnerability and the role of education in environmentally induced migration in Mali and Senegal", *Ecology and Society*, Cilt 18, Sayı 4, s.14, <http://dx.doi.org/10.5751/ES-05830-180414>.
- Williams, P.D. (2016), *War and Conflict in Africa*, Polity, Cambridge.
- Wong, S. (2012), "Exploring the 'Gender-ICT-Climate Change' Nexus in Development: Dijital Uçurumdan Dijital Güçlendirmeye", Centre for Development Informatics, Manchester.
- Dünya Bankası (2018), "Primary completion rate", *Dünya Bankası Göstergeleri*, <https://data.worldbank.org/indicator>.

Sahel'de kadınlar ve iklim değışikliği

Bu makalenin amacı, Sahel'de iklim değışikliğinin cinsiyete dayalı etkilerini araştırmaktır. Özellikle, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin iklim değışikliğiyle ilgili kırılganlık ve dayanıklılık çabalarını anlamada kritik bir faktör olduğu yolları araştırmaktadır. Mevcut iklim krizinin Sahel'deki geçim kaynaklarını belirgin şekillerde etkilediğini göstermektedir. Geçimlik tarıma ve çobanlığa dayalı geçim kaynaklarına büyük ölçüde bağımlı olan bölgede, iklim değışkenliği ve çevresel bozulma bu tür geçim kaynaklarının sürdürülmesini zorlaştırmış, bunun etkileri de sosyal ve ekonomik sistemler üzerinde geniş kapsamlı etkilere yol açmıştır. Sonuç olarak, Sahel'in karşı karşıya olduğu ekolojik zorluklar göç, geçim kaynaklarına uyum, sosyal huzursuzluk ve siyasi istikrarsızlığı beraberinde getirmektedir. Gelecekteki iklim olaylarına yanıt verecek ve bunlara hazırlanacak kaynaklara sahip olanlar, iklim krizinin üstesinden gelmek için daha donanımlı olacaktır. Ne yazık ki, bu kaynaklar hane halkı, topluluk ve devlet düzeylerinde nadiren eşit olarak dağıtılmaktadır. Özellikle Sahel'deki toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri, devletler ve küresel kurumlar risk altındaki nüfusları desteklemek için müdahalelerde bulunurken uyum ve dayanıklılık stratejileri için çok gerçek bir zorluk oluşturmaktadır. Çalışma daha sonra kalkınma ve devlet kurumlarının iklim direnci politikası yoluyla toplumsal cinsiyet eşitsizliğini gidermek için neler yaptığını ve bu çabaların nerede yetersiz kaldığını araştırmaktadır. Çalışma, Sahel'deki saha araştırmasına dayanarak toplumsal cinsiyet eşitliği ve iklim direnci fırsatlarını iyileştirmek için bazı stratejilerle son bulmaktadır.

Bu çalışma, tüm OECD kitaplarını, süreli yayınlarını ve istatistiksel veri tabanlarını bir araya getiren OECD iLibrary'de yayınlanmaktadır. Daha fazla bilgi için www.oecd-ilibrary.org adresini ziyaret ediniz.